259-260 COLECTIA „POVESTIRI STIINTIFICO-FANTASTICE"

lumi stranii

FALS TRATAT DE ŞTIINŢĂ FANTASTICĂ

poezie: MIHU DRAGOMIR • NINA CASSIAN

proză: GEORGE ANANIA • ROMULUS BĂRBULESCU • JULIO CORTAZAR • GRIGORE DAVIDESCU • STANISLAW LEM • OSCAR LEMNARU • H. MATEI • MAX SOLOMON • I. M. ŞTEFAN • OVIDIU SURIANU • I. C. VISSARION

TUDOR ARGHEZI despre I. C. VISSARION

ION BARBU despre OSCAR LEMNARU

teatru: KAREL ČAPEK

eseu: EDMOND NICOLAU • ADRIAN ROGOZ • FLORIN ZĂGĂNESCU

anticipaţia în filatelie

umor

cuvîntul cititorilor

259-260

Colecția
„POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE"
editată de revista
Știința și Tehnica
Anul XI
septembrie 1965

Coperta: VICTOR WEGEMANN — „Cei trei electrocavaleri"

Redactor literar: ADRIAN ROGOZ
Portrete: ALEXANDRU DIACONU
Prezentarea grafică: CORNEL DANELIUC

MIHU DRAGOMIR

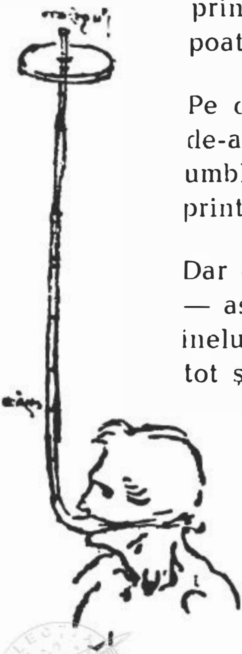
Portret : TIA PELTZ

Inelul lui Saturn

Noi poate n-om găsi pe Marte
decît ciudate roci de gheață,
prin necuprinsul beznei moarte
poate-om umbla mai mult de-o viață.

Pe drumuri lungi, întretăiate
de-atîtea porți necunoscute,
umbla-vom ani-lumină, poate,
printre primejdiile mute.

Dar chiar de nu e drumul neted
— așa cum nu e nicăirea —
inelul lui Saturn, pe deget,
tot și-l va pune omenirea!

Scufundător — desen de Leonardo da Vinci

NINA CASSIAN

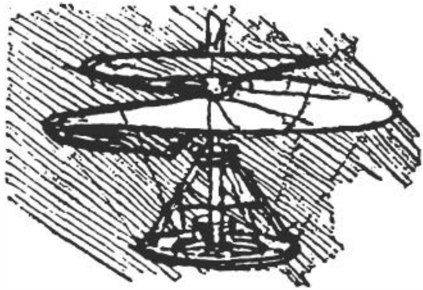
AUTOPORTRET

Trei ore în Cosmos

Am fost împreună sus, foarte sus,
adică în jurul pămîntului albastru.
Inventasem un astru,
orbitei iubirii supus.

Ce frumoasă tensiune înnobila
trăsăturile mele și pe-ale tale!
Pronunțau săruturi egale
gura mea, gura ta.

Trei ore în Cosmos, pe-orbita
pasiunii! Vuia infinitul!
Pămîntu-și găsise iubita.
Materia-și găsise iubitul.

Principiul elicopterului — anticipație a lui Leonardo da Vinci

R. BĂRBULESCU – G. ANANIA

Astronava lui OLM

Grupul de copii veniți în vizită se opri. Ceilalți copii, gazdele, îi înconjurară gălăgioși.

— Voi de unde mai sînteți ? se miră un puști, întîmpinîndu-i pe ciudații oaspeți. Din ce constelație sînteți ?

— Sîntem din altă galaxie, dintr-una nu atît de luminată și de încălzită ca a voastră. Și constelațiile noastre sînt altele...

— Atunci supersteaua cea neagră n-a trecut și pe la voi ?

— Care superstea ?

— Cum, încă nu știți ? Cea care ne dă lumină și căldură în galaxie. Dar a fost o adevărată încercare pentru ai noștri. Pe Pămînt, planeta unde m-am născut eu, există și un monument în amintirea ei. A rămas și o legendă.

— Ne-o spui și nouă ?

— Desigur. Așezați-vă aici, lîngă mine, și ascultați ! Iată cum s-a întîmplat : oamenii știau că dintotdeauna e nemișcat întunericul, iar lumina aleargă prin el pe căi nesfîrșite. Dintotdeauna... Pînă cînd s-a întîmplat și altfel. Deci, din depărtări, a venit un nou întuneric, rătăcitor, mare cît o superstea. Iar goana lui despica Universul în canioane fără fund, unde cădeau, biruite, apele tuturor luminilor. În nordul Galaxiei, pe o planetă de sticlă, trăiau doi oameni — Olm și soția lui, Gla. Atunci, acolo, pe planeta lor, s-a făcut noapte. O noapte ivită în zori de zi.

— Unde ești, Olm ? a strigat Gla și a privit în jur. Dar nu văzu nimic prin ghemul de umbre galactice.

— Aici. Nu-ți fie teamă !

— Ce se întîmplă ?

— Mungo, soarele nostru s-a stins.

— Nu înţeleg ! şopti Gla. Priveşte ! Întunericul acoperă Nebuloasa Andromeda.

Întîi fusese o explozie de negru în marea aurorǎ a nebuloasei. După aceea, galaxia vecină dispăru, fiindcă imaginea ei, purtată de raze prin spaţiu, fu mistuită de supersteaua călătoare.

— Şi sorii de lîngă noi pălesc. Vor rămîne doar în amintiri ? Ce culoare au ochii tăi, Olm ?

— Taci, Gla ! răspunse Olm. Îţi aud lacrimile...

O îmbrăţişă, dar noaptea dintre ei rămase, ca şi cerul care pleca de acolo... Nu ştiu dacă mă înţelegeţi bine. Acestea au fost la început faptele. Poate că supersteaua stinsese şi alte galaxii, nevăzute de-aici. De aceea v-am întrebat dacă n-a trecut şi pe la voi. A, n-aţi auzit ? Într-adevăr, întîmplarea e foarte veche.

Şi straniul întuneric se mişca şi sorbea lumina. Atrasă de el, lumina şi-a mărit viteza de un milion de ori. Stelele au părut că aleargă în drumul lui, căci pîlpîirile lor deviate ni le arătau mereu în alte părţi. Nu mai aveam constelaţii.

Şi iarăşi n-a trecut mult şi cerul acesta nou, în veşnică mişcare şi spaimă, a prins să se stingă. Un fenomen cît se poate de obişnuit. Nici măcar unic. În Univers sînt numeroase altele care-l depăşesc în ciudăţenie şi amploare. Dar mai există în Cosmos şi o a treia forţă, la fel de obişnuită ca întunericul şi lumina. Şi, spre deosebire de ele, conştientă. Oamenii.

Ei se întrebau neliniştiţi cum are să fie cu sorii stinşi. Sub bolta emisferei nordice se adînciseră genuni fără hotar, din fundul cărora întunericul viu fulgera depărtarea. Pămînturile nu mai aveau o noapte şi o zi, ci o noapte şi un asfinţit, iar asfinţitul devenea tot mai mult înserare. Curînd, în dimineţi, avea să răsară întunericul, zilele aveau să fie măsurate după trecerea întunericului la meridian, apoi avea să apună întunericul diurn şi să apară întunericul nopţii peste oceane planetare de întuneric.

Acestea au fost la început faptele, care pot spune foarte mult sau foarte puţin. Dar pe atunci trăia acel om numit Olm. Nimeni nu-şi aminteşte pe ce planetă s-a născut, cine erau prietenii lui. Totul a ajuns la noi ca o legendă. De fapt, nu ne trebuie să cunoaştem viaţa dinainte a lui Olm. Important e că a avut un vis îndrăzneţ, că a luptat pentru el.

Închipuiţi-vă că a visat cel dintîi imaginea de acum a Galaxiei. Dorea să prefacă golurile reci dintre stele în zone accesibile vieţii, în mari artere încălzite şi luminate de energia sorilor îmblînziţi. Unde pe oameni să nu-i mai ameninţe zeci de primejdii, unde rachetele să fie schimbate cu aripi.

Olm şi prietenii lui au început să experimenteze mijloacele de a-şi înfăptui visul. Făuriseră o mare planetă de sticlă. Un curcubeu de curcubee, vizibil de foarte departe. Nucleul său a fost o fărîmă de stea. Oglinzi meşteşugite amplificau lumina stelei de milioane de ori şi o catapultau în afară. Trebuie să fi fost minunată Planeta de Sticlă, nu ?

Cînd a venit supersteaua, şi acest luceafăr muri. Olm încercă atunci să ghicească natura gigantului negru. Dar pentru asta ştia prea puţin. Toţi oamenii de pe toate planetele ştiau prea puţin. Rămînea o singură cale : cineva să iasă înaintea întunericului străin

şi să-l cercetez. Cineva, cu o astronavă... Dar viteza? Cu ce viteză, căci în curînd Galaxia avea să se stingă. Nici o astronavă n-ar fi atins iuţeala necesară cercetării întunericului şi supunerii lui în timp aşa de scurt.

Nu ştiu cum e la voi şi poate n-o să mă credeţi cînd o să vă spun că a fost simplu. A fost foarte simplu, pentru că faptele noastre mari se măsoară în milenii. Oare nu ne-au căzut meteoriţi pe planete şi toţi am priceput mecanica mişcării în Univers? Nu ne-am întrebat cum zboară păsările şi am ajuns să vă întîlnim în Cosmos? N-a fost foarte simplu? $E = m.c^2$.

...Aţi aflat cum sînt nopţile, nenumăratele nopţi ale luptei cunoaşterii. Într-o astfel de noapte a nopţilor, pe Planeta de Sticlă....

— Gla, ştii ce m-am gîndit? Dă-mi un fir împletit din lumină. Înfăşoară-mi cu un capăt mijlocul. Pe celălalt aruncă-l acestui întuneric necunoscut. Voi zbura spre el de un milion de ori mai repede decît zborul luminii, atras, absorbit, supt de forţa lui.

Olm tăcu. Tăcu şi Gla. Aşa s-a născut o idee. E simplu.

Aşa s-a născut legenda astronavei lui Olm. O mare astronavă din lumină. Din lumină solidă. În care se găseau doar un crîmpei de metal, laolaltă cu un strop de aer şi o fărîmă de viaţă. Şi speranţe, şi încredere, şi dragoste. Aceasta era cabina pilotului. Iar pilotul a fost însuşi Olm.

Legenda spune că el şi-a construit racheta din lumină obişnuită, de fiecare zi. Pe care a prefăcut-o în cristale. Pentru asta cred că a cules un noian de lumini. Poate că erau chiar stele. Le-a adunat într-o sferă strălucitoare, în golul căreia pachetele fotonice au rămas prizoniere. Sub formidabila presiune magnetică a sferei, fotonii comprimaţi şi-au încetat mişcarea ondulatoric, formînd cristale...

Aşa îmi închipui eu. Adevărata explicaţie v-ar putea-o da tata, care e galactofizician. Şi Olm a tors un fir de cristale stelare, împletindu-l în jurul cabinei. Apoi a scos un capăt al urzelii şi l-a trimis înainte — spune legenda —, peste parseci, spre întuneric. Apoi întunericul a tras de acest fir, şi după el a tras racheta, deşirînd ţesătura.

Cu un milion de ani-lumină pe an.

Aşa mi-au spus şi mie oamenii de pe Pămînt. Dar prin asta ei înţeleg mult mai multe. Cum să vă explic?

Asta înseamnă că întîi Olm a luat Luceafărul.
Steaua Polară şi toată constelaţia Lebăda.
Asta înseamnă că-n urzeala astronavei lui Olm se găseau
răsăritul Lunei pe mare
laolaltă cu ochii îndrăgostiţilor de pretutindeni.
Mai înseamnă că Olm trimitea întunericului
scîntei de erupţii vulcanice,
şi licăririle peştilor electrici,
şi întregul dans al aurorei polare.
Şi mai înseamnă că ducea cu sine setea cunoaşterii, poezia,
bunătatea. şi înţelegerea, şi puterea de sacrificiu.
Şi Olm a plecat,
pilot obişnuit, în astronavă din lumină obişnuită,
simplu trimis al unei galaxii.
Iar ceea ce ar fi trebuit să fie cer i se aşternu la picioare.

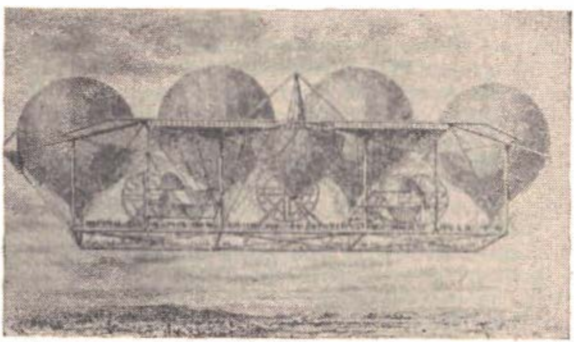
Era de multă vreme călător, cînd întunericul viu se opri,
undeva, între Andromeda și Cassiopeea.
El, prizonier al luminii, n-a știut,
tot astfel cum n-a putut să afle
că sorii își regăsiseră licărirea,
iar pe pămînturi dimineața se întorcea în lumină,
aprinzînd zilele,
iar zilele străluceau într-un păienjeniș al culorilor,
iar asfințitul era doar o trecere
spre celelalte lumini, ale nopții.
Asta însemna că gigantica insulă de întuneric,
îmbibată cu fotoni ca un burete,
n-a mai putut sorbi acum nici o rază
și s-a oprit, ancorată între stele.
Astronava lui Olm continua să înainteze,
ca o nemaivăzută cometă.
Cu viteza ei colosală a străpuns supersteaua,
ajungînd în oceanul său negru,
stîrnind uragane de nopți.
Cometa a întîlnit talazurile
și a sărit din creastă în creastă,
din ce în ce mai departe și din ce în ce mai încet.
Dar trena ei se zvîrcolea în urmă ca un șarpe
și zvîrcolirile au aprins cascade de fulgere,
niște fulgere lungi — spune legenda — cît depărtările stelare.
Și împrejurul fiecăruia au răsărit sori ciudați,
care au explodat născînd alți sori,
iar aceștia au născut alții,
pînă cînd în milioane de zări au scînteiat milioane de-aurore.
Întunericul s-a aprins dintr-o margine în alta,
pentru că, după legendă, viteza și lumina astronavei
au produs o reacție în lanț.
Era o lumină plăcută, ușor albăstruie.
despre care Olm ar fi putut ști că se scurge fluidă.
A fost parcă ceva foarte cunoscut
și, în același timp, de neînțeles.
Închipuiți-vă o apă răscolită de vînt,
care totuși nu leagănă astronava ;
sau un nor sfîșiat de curenți,
care totuși nu s-ar mișca.
Razele de lîngă pilot erau și nu erau ape,
erau și nu erau nori,
chiar zbuciumul lor era și nu era zbucium.
Insă ciudățenia superstelei a rămas alcătuirea sa.
Oamenii presupun că a fost formată din corpusculi
cu însușiri necunoscute nouă,
care pentru a exista trebuiau să absoarbă lumina.
Însă imediat după saturație și la reacția provocată de Olm
acești corpusculi s-au prefăcut în pachete de energie,
dispuse, cred eu, ca elementele unor atomi.
dar nesupuse legilor atomilor.
Nu știm dacă Olm a cunoscut toate acestea
sau a pierit cu mult înainte de-a afla

că visul lui se apropie de împlinire.
Olm nu s-a mai întors,
pentru că racheta i se consumase,
iar drumul la care a plecat era ireversibil, aşa cum e viaţa.
În schimbul Omului, supersteaua s-a dăruit pe sine,
revărsîndu-se în Galaxie sub formă de pîraie şi fluvii.
Insuşi visul lui Olm s-a revărsat în Galaxie,
curgînd domol de la stea la stea,
ca nişte punţi de lumină.
Pe aceste artere luminoase şi calde
rachetele au fost schimbate cu aripi,
şi oamenii zboară de la o lume la alta.
Iar drumul, fireşte, nu li se pare lung,
pentru că trăiesc în epoca
în care anii sînt numai zile,
existenţa se măsoară în veacuri
şi faptele mari în milenii.

— Cam aşa sună legenda.

— O ştii pe dinafară ? se interesă admirativ un oaspe.

— A, nu, adevărata legendă e mult mai mare şi mai complicată. Pe aceea n-o ştiu. Acum v-am spus doar o născocire a mea, care seamănă puţin cu dînsa. N-o să vă supăraţi pentru asta, da ? Atunci, hai să ne jucăm ! Uite, să zicem că satelitul artificial de colo e supersteaua, iar noi o să fim Olm. Un moment, să aduc astronava...

Nava aeriană a lui Pétin (1850), proiect care n-a putut fi realizat

JULIO CORTAZAR*

În marea poezie (în concepția ei cea mai largă și înaltă) a existat dintotdeauna un spirit panteist, de recunoaștere a Cosmosului și de contopire cu el. „Miorița" noastră e un exemplu ilustru, deși anonim. Fantasticul, prin latura-i de prismă poetică, operează și el în acest mod panteist. La unii artiști moderni, așa-zisul absurd nu e decît un instrument insolit de a investiga realitatea prin intermediul cheii anumitor simboluri. Ce e altceva metamorfoza eroului kafkian într-un vierme decît ilustrarea tîrîtoarei vieți duse de un biet mic-burghez! La cei mai mulți artiști contemporani însă, nașterea simbolului nu e înfățișată ca un proces treptat de identificare a omului cu o anumită situație (cum, desigur, s-a petrecut în realitate), ci e prezentată direct, laconic; șocul emotiv, transmis de respectiva operă e astfel cu atît mai puternic. Vestita „Pasăre măiastră" a lui Constantin Brâncuși ne pune de-a dreptul înaintea titlului transpus în sculptură. Privitorul obișnuit trebuie singur să pătrundă și să-și explice semnificațiile acestei opere, semnificații dispuse parcă sub forma unei falii: pasărea basmelor poate fi și flacăra spiritului omenesc, și elanul uman spre spațiile siderale.

Stranla povestire „Axolotlul" de Julio Cortazar ne introduce, în schimb, în condițiile „de laborator" ale mitului, ne dezvăluie unele faze ale procesului în care poetul se contopește cu firea. Ca procedeu artistic, preschimbarea povestitorului într-un axolotl nu e mai fantastică decît, să spunem, umanizarea nasului din nuvela lui Gogol. Dacă însă la scriitorul rus intenția a fost în special satirică, la autorul argentinian, aflat o vreme pe meleagurile unui alt continent, bănuim o vagă mișcare nostalgică, materializată de acei peștișori ciudați, cu aspect aztec.

A. R.

---

* Julio Cortazar, născut în 1914, este unul dintre cei mai de seamă scriitori argentinieni contemporani. În opera lui, fantasticul nu joacă un rol important; poate tocmai de aceea povestirea pe care o prezentăm cititorilor noștri e cu atît mai semnificativă.

Axolotlul

A fost o vreme în care mă gîndeam foarte mult la axolotli. Mă duceam să-i văd în acvariul de la Jardin des Plantes și petreceam ore întregi privindu-i, observîndu-le imobilitatea, mișcările abia perceptibile. Acum sînt și eu un axolotl.

Întîmplarea m-a îndreptat spre ei într-o dimineață de primăvară în care Parisul își desfășura coada de păun după o iarnă lungă. M-am plimbat de-a lungul bulevardului Port-Royale, bulevardului Saint-Marcel, bulevardului Spitalului, am văzut primele înmuguriri verzi în tot cenușiul acela și mi-am amintit de lei. Eram prietenul leilor și al panterelor, dar nu intrasem niciodată în clădirea umedă și întunecată a acvariului. Mi-am lăsat bicicleta sprijinită de gard și m-am dus să văd lalelele. Leii erau urîți și triști și pantera mea dormea. M-am hotărît să intru la acvariu și, după ce am privit cu indiferență peștii obișnuiți, am dat din întîmplare de axolotli. Am stat un ceas să-i privesc, pe urmă am plecat, nefiind în stare să mă mai gîndesc la altceva.

La Biblioteca „Sainte-Geneviève" am căutat într-un dicționar și am aflat că axolotlii sînt formele larvare, prevăzute cu branhii,

ale batracienilor din familia *amblyston*, că erau originari din Mexic. Îmi fusese de ajuns să mă uit la fața lor mică, aztecă, pentru a-mi da seama. Am mai citit că se găsiseră, în Africa, specimene în stare să trăiască pe uscat în timpul perioadelor de secetă și care-și reluau viața obișnuită în anotimpul ploilor. Dicționarul dădea și numele lor spaniol : *ajolote*, și semnala că erau comestibili și că grăsimea lor se întrebuința (azi nu se mai întrebuințează) ca și grăsimea ficatului de morun.

Nu am vrut să consult lucrări de specialitate, dar a doua zi m-am întors la Jardin des Plantes. Am luat obiceiul să mă duc în fiecare dimineață, ba uneori și dimineața și seara. Paznicul acvariului zîmbea mirat în timp ce-mi rupea biletul. Mă sprijineam de bara de fier care înconjură acvariul și mă uitam la axolotli. Nu era nimic ciudat în acest lucru : din prima clipă simțeam că ceva mă leagă de ei, ceva foarte îndepărtat și uitat, care totuși ne unea încă. Mi-a fost îndeajuns să mă opresc într-o dimineață în fața acestui acvariu în care bășici de aer alergau prin apă. Axolotlii se îngrămădeau pe îngustul și neconfortabilul *(nimeni nu știe mai bine ca mine cît este de îngust și de neconfortabil)* fund de piatră acoperit de mușchi. Erau nouă, cei mai mulți dintre ei își lipeau capul de geamul acvariului și priveau cu ochii lor de aur pe cei care se apropiau. *Tulburat, aproape rușinat, găseam că era o lipsă de pudoare să te apleci astfel peste aceste forme tăcute și nemișcate, îngrămădite pe fundul acvariului.* Am izolat, în gînd, pe unul dintre ei, care sta puțin mai la o parte, pe dreapta, pentru a-l studia mai bine. Am văzut un trup mic, trandafiriu, translucid (mă făcea să mă gîndesc la statuetele chinezești de sticlă lăptoasă), asemănător cu o mică șopîrlă de vreo cincisprezece centimetri, terminat cu o coadă de pește de o extraordinară gingășie : *este partea cea mai sensibilă a capului nostru.* Pe spatele lui, o aripioară transparentă se unea cu coada, dar ceea ce m-a fascinat au fost labele, de o finețe de necrezut, terminate cu niște degete foarte mici cu unghii absolut omenești, fără a avea totuși forma mîinii de om, *dar cum aș fi putut să nu știu că erau omenești ?* Atunci le-am descoperit ochii, chipul. O față inexpresivă, fără altă trăsătură decît ochii — două orificii, ca niște gămălii de aur transparent, neînsuflețite, dar care priveau și se lăsau pătrunse de privirea mea ce trecea prin punctul aurit și se pierdea într-un mister diafan. Un cerc negru, foarte îngust, înconjura ochiul și-l înscria în carnea trandafirie, în piatra trandafirie a capului vag triunghiular, cu contururi curbe și neregulate, care-l făcea să semene cu o statuie roasă de vreme. Gura era ascunsă de planul triunghiular al capului și doar din profil îți puteai da seama că era mare. Văzută din față, nu era decît o dungă subțire, ca o fisură într-o marmură. În ambele părți ale capului, în locul urechilor, se vedeau niște rămurele foarte mici, roșii, ca de coral : o excrescență vegetală, branhiile, presupun. Erau singurul lucru care părea viu în acest trup. La fiecare douăzeci de secunde se ridicau, țepene de tot, pe urmă se lăsau din nou. Uneori o labă se mișca, abia perceptibil, și vedeam degetele minuscule așezîndu-se încet pe mușchi. *Aceasta pentru că nu ne prea place să ne mișcăm, acvariul este atît de îngust încît, oricît de puțin*

ne-am mişca, lovim capul sau coada altuia, ceea ce dă naştere la neplăceri, la certuri, la oboseală. Simţi mai puţin timpul dacă stai nemişcat.

Amabilitatea lor m-a făcut să mă apropii de ei, fascinat, prima oară cînd i-am văzut. Mi s-a părut că desluşesc în mod obscur hotărîrea lor secretă : să suprime spaţiul şi timpul printr-o nemişcare plină de nepăsare. Mai apoi am învăţat să-i înţeleg mai bine ; branhiile, care se contractă, micuţele labe gingaşe, care pipăie pietrele, săgetările lor bruşte prin apă (înoată printr-o simplă modulare a capului) îmi dovedeau că erau în stare să evadeze din această amorţire minerală în care stăteau ceasuri întregi. Mai ales ochii lor mă obsedau. Alături, în celelalte acvarii, peştii îmi arătau stupida simplitate a frumoşilor lor ochi, aducînd cu ai noştri. Ochii axolotlilor îmi vorbeau de prezenţa unei vieţi deosebite, de un alt fel de a privi. Îmi lipeam faţa de geam (paznicul, neliniştit, tuşea din cînd în cînd) pentru a vedea mai bine micile puncte aurii, aceste ferestruici deschise spre lumea infinit mai înceată şi mai îndepărtată a animalelor trandafirii. Era de prisos să le baţi cu degetul în geam drept în faţă ; niciodată nici cea mai mică reacţie. Ochii de aur continuau să ardă cu lumina lor dulce şi cumplită, continuau să mă privească din fundul unui abis insondabil care mă ameţea.

Şi totuşi axolotlii erau aproape de noi. O ştiam înainte încă de a deveni un axolotl. Am ştiut-o chiar din ziua în care m-am apropiat de ei pentru întîia oară. Trăsăturile antropomorfice ale unei maimuţe subliniază diferenţa care este între ea şi noi, spre deosebire de ceea ce cred majoritatea oamenilor. Absenţa totală de asemănare dintre un axolotl şi o fiinţă omenească îmi dovedea că recunoaşterea mea era întemeiată, că nu mă sprijineam pe analogii uşuratice. Labele lor erau, într-adevăr, nişte micuţe mîini. Dar şi şopîrla are aceleaşi mîini şi nu seamănă întru nimic cu omul. Cred că totul se datora capului axolotlilor, formei sale triunghiulare, de culoare trandafirie şi micuţilor ochi de aur. Făpturile acelea priveau şi ştiau. Cereau. Axolotlii nu erau animale.

De aici şi pînă a cădea în mitologie nu era decît un pas uşor de făcut, aproape inevitabil. Am sfîrşit prin a vedea în axolotli o metamorfoză care nu izbutea să renunţe cu totul la o misterioasă umanitate. Mi-i închipuiam conştienţi, sclavi ai trupurilor lor, condamnaţi pe vecie la o tăcere abisală, la o imobilitate deznădăjduită. Privirea lor oarbă, micul disc inexpresiv de aur — şi totuşi teribil de lucid —, mă pătrundea ca un strigăt : *„Scapă-ne, scapă-ne !“* Mă trezeam murmurînd cuvinte de îmbărbătare, transmiţînd speranţe puerile. Continuau să mă privească, nemişcaţi. Deodată, micile ramuri trandafirii se ridicau pe cap, şi simţeam în acel moment un fel de durere surdă. Mă vedeau, poate, îmi captau sforţările de a pătrunde în nepătrunsul vieţii lor. Nu erau fiinţe omeneşti, dar niciodată nu am simţit o legătură atît de strînsă între nişte animale şi mine. Axolotlii păreau a fi martorii a ceva şi uneori deveneau nişte judecători cumpliţi. Mă socoteam josnic în faţa lor ; era în aceşti ochi transformaţi o atît de înfricoşătoare puritate ! Erau nişte larve, dar larvă înseamnă mască, ba chiar şi fantomă. Îndărătul aces-

tor fețe aztece, inexpresive și totuși de o **cruzime implacabilă**, ce imagine își așteaptă ceasul?

Mă înspăimîntau. Cred că fără prezența gardianului și a celorlalți vizitatori nu m-aș fi încumetat niciodată să stau în fața lor. „Îi sorbiți din ochi" — îmi spunea paznicul, rîzînd și, desigur, gîndind că nu sînt în toate mințile. Nu-și dădea seama că ei erau cei care mă mîncau încet, cu ochii, într-un canibalism de aur. Departe de ei, nu mă puteam gîndi la altceva, ca și cînd ar fi comunicat cu mine de la distanță. Am sfîrșit prin a mă duce în fiecare zi, iar noaptea îi închipuiam nemișcați în întuneric, întinzînd încet o lăbuță care întîlnea deodată pe aceea a altuia. Ochii lor poate vedeau și noaptea, și astfel pentru ei ziua nu avea sfîrșit. Ochii axolotlilor nu au pleoape.

Acum știu că nu era nimic ciudat în toate acestea, că tot ce s-a întîmplat trebuia să se întîmple. Mă recunoșteau puțin mai mult în fiecare dimineață, cînd mă aplecam peste acvariu. Sufeream. Fiecare fibră a corpului meu înregistra această suferință mută, această tortură rigidă în fundul apei. Ispășeam ceva, o îndepărtată împărăție dispărută, o vreme de libertate în care lumea aparținuse axolotlilor. O expresie atît de cumplită, care izbutea să învingă nemișcarea silită a acestor chipuri de piatră conținea cu siguranță un mesaj de durere, dovada acelei condamnări veșnice, mărturia acelui infern lichid pe care îl îndurau. În zadar am încercat să mă conving că era propria mea sensibilitate, care proiecta asupra lor o conștiință pe care nu o aveau. Ei și cu mine știam. Din cauza aceasta, ceea ce s-a întîmplat nu este de fel straniu. Îmi lipeam fața de geamul acvariului, ochii mei încercau o dată mai mult să pătrundă taina ochilor de aur fără iris și fără pupilă. Vedeam de foarte aproape capul unui axolotl nemișcat în dreptul geamului. Fără tranziție, fără surprindere, mi-am văzut propriul chip lipit de geam, l-am văzut în afara acvariului, l-am văzut de cealaltă parte a geamului. Pe urmă fața mea s-a îndepărtat și am înțeles. Un singur lucru era curios: să continui să gîndesc ca mai înainte, să știu. Afară fața mea se apropia din nou de geam, îmi vedeam gura cu buzele strînse de efortul pe care-l făceam de a înțelege pe axolotli. Eram un axolotl și aflasem într-o străfulgerare că nici o comunicare nu era posibilă. *El era în afara acvariului, gîndul său era un gînd în afara acvariului. Cunoscîndu-l, fiind el însuși, eram totuși un axolotl și mă aflam în lumea mea.* Groaza venea de acolo — am știut-o de îndată — că mă credeam prizonier în corpul unui axolotl transferat în el cu gîndirea mea de om, îngropat în el cu gîndirea mea de om, îngropat de viu într-un axolotl, condamnat să trăiesc în deplină luciditate printre creaturi insensibile. *Dar această impresie nu a durat, o lăbuță mi-a atins fața și, întorcîndu-mă puțin, am văzut lîngă mine un axolotl care mă privea și am înțeles că și el știa, fără comunicare posibilă, dar atît de limpede. Sau eram încă în om, sau gîndeam ca niște făpturi umane incapabile de a ne exprima, mărginite la strălucirea de aur a ochilor noștri, care priveau acest chip de om lipit de geam.*

A mai venit de cîteva ori, dar acum vine tot mai rar. Trec săptămîni fără să-și facă apariția. A venit ieri, m-a privit în-

delung și pe urmă a plecat brusc. Mi se pare că nu il mai interesăm și că se supusese doar unei obișnuințe. Cum singurul lucru pe care-l pot face este să mă gîndesc, mă gîndesc mult la el. O bucată de vreme am continuat să comunicăm, el și cu mine, și se simțea legat mai mult ca oricînd de misterul care-l obseda. Dar punțile sînt rupte acum, căci ceea ce constituie obsesia lui a devenit un axolotl, străin de viața-i de om. Cred că, la început, mă mai puteam reîntoarce în el, într-o oarecare măsură — ah ! numai într-o oarecare măsură — ca să mențin trează dorința lui de a ne cunoaște mai bine. Acum sînt definitiv un axolotl și dacă gîndesc ca o ființă omenească este foarte simplu : pentru că axolotlii gîndesc ca oamenii sub masca lor de piatră trandafirie. Mi se pare că izbutisem să-i comunic acest adevăr, în primele zile, cînd eram încă în el. Și în această singurătate finală spre care acum nu se mai întoarce mă mîngîie gîndul că va scrie poate ceva despre noi ; va crede că născocește o poveste și va scrie cele de mai sus despre axolotlii.

În românește de LIDA I. GOLEA

GRIGORE DAVIDESCU

Îndîrjire

Cele cîteva cuvinte de recomandare fuseseră inutile. Numele nu i-l reținuse, iar profesiunea i-o citea pe figură ; pe figura aceea în același timp senină și frămîntată... Furtunile ce-i răscoliseră lumea gîndurilor și i se înscriseseră în litere de riduri pe fruntea lui mare nu mai răzbiseră în afară. În jurul său nu radiau într-adevăr decît senina stăpînire de sine, siguranța și nădejdea : siguranța într-un sprijin și nădejdea într-o vindecare. Vădit că era medic. După vîrstă, un medic din alte vremi, din trecutul secol. Iar graiul îl arăta că vine din fundul unui colț de Moldovă...

Și asistentul medical, care veghea de ore la căpătîiul cosmonautului bolnav, simțea o mulțumire descifrînd fizionomia vizitatorului ce străbătuse clinica pînă acolo.

Bătrînul, ivit cine știe cum, îi devenise din primele momente simpatic. Poate și fiindcă îi ascultase atent și tăcut cele vrute și nevrute, pe care el, asistentul, i le înșirase cu volubilitatea tinereții.

— ...În ultimele trei ore, nici o modificare, nici un semn nou. Aceeași letargie : o somnolență întretăiată de leșinuri, pentru care automatul biostimulant este reglat să intervină de fiecare dată.

Într-adevăr, nu numai o singură prezență omenească veghea trupul cosmonautului. Ci o întreagă uzină de seringi pneumatice, ace electrografice oscilînd leneș pe cadrane multicolore, ochi electronici în stare să declanșeze intervenții „reflexe"... Cosmonautul zăcea pe patul confortabil, sub plapuma radiațională. Pelicule, ascunse sub reci ochi de cristal, îi înregistrau orice tresărire.

Dar „luxul" de aparatură a medicinei noului secol era inoperant. Boala rămînea necunoscută. Nici ce era, nici ce i-o cauzase... Iar bătrînul părea că dă importanță fiecărui cuvînt din cele multe și grăbite ale asistentului medical.

— ...Imediat după aterizare a fost condus la serviciul de carantină cosmică, aici în institutul cosmodromului. A fost o aterizare teribilă !...

Detaliile defecțiunii trenului de aterizare îl interesau mai puțin pe bătrîn, care își pironi acum privirea pe fruntea omului care zăcea alături. Da ! O roșeață fugace împurpurase brusc ici și colo albeața frunții și pieptul cel larg. Bătrînul privea petele care se și ștergeau văzînd cu ochii, tot atît de grăbite precum se și iviseră. Probabil că numărase în gînd, fiindcă, atunci cînd și ultima pată dispăruse — cu totul neobservate de tînărul asistent vorbăreț —, bătrînul vizitator murmurase ca pentru sine : „trei minute"...

O erupție de trei minute durată ! Despre așa ceva nu se pomenea în istoria medicinei...

Dar asistentul trăncănea mai departe :

— ...Nici nu mai puteau să-l scoată din navă, din cauza exploziei. Ușa se făcuse armonică. Cînd s-a strecurat afară a fost cît pe-aci să cadă cu coșul pieptului într-un colț metalic, ca-ntr-un pumnal. Mai-mai să-și sfîșie costumul de scafandru...

— Va trebui să vedem dacă nu i-a fost împuns costumul..., murmură bătrînul.

Cu un zgomot surd, unul dintre revolverele automate de injectare percutană își descărcase doza periodică, scoțînd încă o dată bolnavul dintr-un leșin...

Dar ceea ce îl impresiona pe bătrîn („medic de tip vechi", cum fusese caracterizat !) asistentul nici măcar nu lua în seamă.

— A făcut și febră ?

— Ardea nițel cînd i-am scos scafandrul, cred însă că din cauză că-i era cald, deoarece avea și cîteva bobițe roșii pe corp...

— De urticarie ?

— Nu-u, o urticarie era gata să facă după vreo jumătate de oră, după ce a mîncat. M-am și gîndit atunci că nu mai suportă hrana terestră ! Dar după vreo oră i-a dispărut...

— Și s-a mai repetat ?

— Cum era să se mai repete ?

— Nici febra ?

— Doar nu-i boală infecţioasă ! O letargie de şoc... asta e concluzia agregatului cibernetic. N-are nici un alt semn clinic obiectiv, iar la analize n-au fost descoperite microorganisme, nici cunoscute, nici necunoscute.

Medicul vîrstnic surîse dureros. Pe vremea tinereţii sale, automatele secondau pe om, şi nu, dimpotrivă...

— Atunci de ce nu-şi mai revine ?

— Cercuri vicioase... O nouă boală cosmică !

— Şi tratamentul ?

— Doar simptomatic... De altfel, şi profesorul, şi ceilalţi din consult nu mai au nici o speranţă...

Cînd bătrînul i-a cerut încuviinţarea să vegheze el boala cosmonautului, asistenul îl privi cu ochi recunoscători...

— Înţeleg orice sacrificiu pentru salvarea unui om, se justifică el, dar cînd acesta nu mai are nici o şansă, cînd automatele sînt silite să descarce din ce în ce mai des dozele lor biostimulante...

...B i o s t i m u l a n t e...

În mintea bătrînului, rămas singur la căpătîiul suferindului, noţiunea căpăta sensuri noi... Biostimulante...

După patru ore izbucni un nou şi fulgerător val de roşeaţă, la fel de straniu ca şi primul. De data aceasta, bătrînul era pregătit să recolteze sînge pe bulionul de cultură...

Ştia că aşa ceva se mai făcuse şi că rezultatul fusese mereu negativ. Ştia că şi pe bulionul său nu avea să crească nimic... Mai ştia, de asemenea, că n-avea răgazul să aştepte zile întregi rezultatul culturii, deoarece stările sincopale erau din ce în ce mai dese şi acum nu mai puteau fi combătute cu o singură doză reanimatoare. Revolverele automate păcăneau mai des şi de cîte două ori, de fiecare dată infiltrînd bolnavului biostimulantele...

Dar în mintea bătrînului biostimulantele mai însemnau şi altceva. Îşi reamintise fapte întîmplate cu o jumătate de secol înainte..., extractul de timus..., experienţele din Tîrgu-Mureş... Ştia că una dintre secreţiile interne ale acestei glande este inhibitoare pentru microorganisme, dar şi că o altă componentă timică este biostimulatoare bacteriană...

Şi, cînd trecu stropul de bulion de cultură pe cultura de ţesut nervos, bătrînul pică în baia nutritivă şi extractul biostimulant...

Sub ochii săi, la microscop, celulele începeau acum să se umple de bobiţe strălucitoare : de incluzii. Din ce în ce mai repede se umpleau şi plesneau, iar alte celule reîncepeau procesul lor morbid.

Asista la o înmulţire uluitor de rapidă a unui virus nou, înmulţire activată de extractul întrebuinţat.

În mai puţin de o oră avu posibilitatea să facă vreo cîteva treceri de pe cultura de ţesut pe bulion şi de pe bulion pe alte culturi de diferite ţesuturi. Şi virusul creştea năvalnic, dar, o dată cu iuţeala reproducerii, îşi pierdea din virulenţă : micii şoareci albi inoculaţi sucombau acum din ce în ce mai tîrziu...

Următorul val de urticarie erupse nu peste patru, ci peste nouă ore ; organismul epuizat nu mai era în stare să reacţioneze... Somnolenţa devenea din ce în ce mai vădit comă... Virusul dădea să-şi termine triumfător întrecerea cu trupul pe care-l subminase...

Paralel cu aceasta însă, o altă întrecere se contura tot mai precis. *Boala se întrecea şi ea cu procesul de imunizare experimentat în laborator.*

Bătrînul trecuse la prepararea serului...

Dacă microorganismele stimulate de extractul de timus se reproduceau într-un ritm iuţit de zeci de ori, însemna că ele nu-şi mai desăvîrşeau „starea adultă". Ele pierdeau din proprietăţile nocive prin însăşi înmulţirea lor vertiginoasă...

„Virusul" necunoscut se inactiva chiar prin cultivarea lui cu un biostimulator. Prima celulă din cultură plesnise după cîteva minute. Ultima abia după cîteva ore...

Acum era momentul preparării serului.

Şi calul de experienţă rezistase : nu făcuse boala letargică.

Cînd pentru bătrîn zorii unei noi zile mijiră după o noapte nedormită, cînd respiraţia de comă a bolnavului îşi huruia graiul întunecat, prima doză de ser era gata.

Urticaria, apărută brusc după ser, ţinu de data aceasta 10 minute. Apoi altă doză de ser şi alta, urmate de erupţii din ce în ce *mai îndelungate...*

Orele nu se numărau. Asistentul medical, revenit în ultima oră, amuţise. Profesorul, sosit şi el, era cufundat în tăcere, lîngă bătrînul medic, a cărui faţă trăda deopotrivă zbuciumul unei vieţi apuse şi seninătatea unei inimi calde...

Şi cînd, în sfîrşit, ochii cosmonautului se întredeschiseră, ei întîlniră un chip familiar, răvăşit şi totuşi veşnic senin şi încurajator. Şi cosmonautul *recunoscîndu-l murmură zîmbind liniştit :*

— Tu erai, tată ? !...

STANISLAW LEM

Scriitorul polonez Stanislaw Lem (n. 1921), binecunoscut cititorilor noştri (au apărut pînă acum în traducere românească din romanele sale „Norul lui Magellan" şi „Astronauţii"), este un campion al genului denumit literatură ştiinţifico-fantastică, fiind autorul a aproape 30 de volume — romane, povestiri, eseuri şi scenarii de televiziune —, traduse în nenumărate limbi, începînd cu italiana şi terminînd cu japoneza. Pînă acum lucrările lui au atins un tiraj de peste 2,5 milioane de exemplare.

Explorînd lumea uriaşelor posibilităţi materiale şi spirituale ale omului, Stanislaw Lem face, cu acest prilej, nenumărate incursiuni în Cosmosul real, grotesc şi feeric, probînd pe acest nemărginit fundal experienţele sale intelectuale privitoare la comportarea omului în faţa perspectivelor ce-i sînt deschise de progresul nestăvilit al ştiinţei şi al tehnicii.

T. R.

Cei trei electrocavaleri

A fost odată ca niciodată un mare meşter inventator care plăsmuia fără odihnă maşini extraordinare şi construia cele mai minunate aparate. El îşi meşteri într-o zi o maşină cît un fir de praf, dar care cînta încîntător, şi o numi păsăruică. Pe tot ce făurea, meşterul punea o pecete în formă de inimă curajoasă, şi fiece atom ivit sub mîinile lui purta pecetea, iar savanţii nu mai ştiau ce să creadă dînd în spectrele atomice peste asemenea inimioare scînteinde.

Multe maşini folositoare a creat meşterul nostru, mici şi mari, pînă cînd i-a venit ideea nemaipomenită de a uni într-un singur tot moartea şi viaţa şi de a obţine astfel imposibilul. El hotărî să zămislească fiinţe raţionale din apă, dar nu prin acel mijloc care vă va fi trecut imediat prin minte. Ideea unor corpuri moi şi umede îi era străină, îi trezea chiar dezgustul, ca fiecăruia dintre noi.

S-a pregătit, aşadar, să plăsmuiască din apă făpturi cu adevărat frumoase şi înţelepte — cristaline. Şi-a ales o planetă cît se poate mai depărtată de aştri, iar din oceanul ei solidificat a cioplit munţi de gheaţă, şi din aceştia, ca din cristal de munte, i-a dăltuit pe krionizi. Se numeau astfel deoarece puteau trăi doar în frigul cel mai pătrunzător şi în vidul cel fără de soare.

În scurt timp, krionizii şi-au ridicat cetăţi şi castele de gheaţă şi, pentru că orice căldură îi ameninţa cu pieirea, au captat în uriaşe vase transparente aurore polare şi cu ele şi-au iluminat locuinţele. Cu cît era mai bogat cineva dintre ei, cu atît avea mai multe aurore polare — argintii şi galbene ca lămîia. Iubind nu numai lumina, ci şi pietrele preţioase, erau vestiţi în toată lumea prin bijuteriile lor. Aceste giuvaeruri erau tăiate şi şlefuite din gaze solidificate. Ele înfrumuseţau noaptea cea veşnică, în care aurorele polare licăreau aidoma unor spectre ajunse prin forţa vrăjilor în lanţuri de cristal. Şi trăiau krionizii fericiţi.

Mulţi cuceritori cosmici jinduiau să obţină aceste bogăţii ; Krionia doar se vedea de la cea mai mare depărtare ca o nestemată cu faţete radioase, în rotire lentă, pe fundalul de velur negru.

Şi se îndreptau căutătorii de aventuri spre Krionia pentru a-şi încerca norocul în război. Astfel veni aici electrocavalerul De Bronz, care călca dînd zvon ca un clopot, dar de-abia atinse cu piciorul banchiza că aceasta se şi topi de căldură şi veneticul se prăbuşi în bezna oceanului de gheaţă şi valurile se închiseră deasupră-i, iar el, prins ca o gînganie în chihlimbar, se mai află şi astăzi în masivul de gheţuri, la fundul mării krionide.

Soarta lui De Bronz nu i-a speriat pe alți îndrăzneți. Și iată că în Krionia apăru electrocavalerul De Fier, îndopat cu heliu lichid, care fierbea în pieptu-i de oțel, iar bruma de pe armură îl făcea asemănător unui om de omăt. Coborîndu-se însă la suprafața planetei și frecîndu-se de atmosferă, De Fier se încinse, heliul lichid dintr-însul se evaporă, șuierînd, iar cavalerul însuși, strălucind roșiatic, se prăbuși peste soluri, despicîndu-le pe loc. Se ridică electrocavalerul, învăluit de aburi, asemănător unui gheizer fierbinte, dar tot ce atingea el se transforma în nor alb, din care cădea zăpadă. Atunci De Fier se așeză, așteptînd să se răcească. Cînd steluțele de zăpadă nu se mai topiră pe umerii armurii lui, vru să se ridice și să se arunce în luptă, dar uleiul îi înghețase în toate articulațiile, și cavalerul nu putu nici măcar să-și mai îndrepte spinarea. Și pînă în ziua de azi a rămas ca o stană de piatră, iar neaua ce l-a acoperit l-a preschimbat într-un munte alb, din care se mai vede doar vîrful coifului. Se numește acest munte Muntele de Fier, iar în orbitele lui sticlesc priviri înghețate.

De soarta înaintașilor săi auzi al treilea electrocavaler, De Cuarț, pe care ziua îl poți vedea sub forma unei lentile șlefuite, iar noaptea ca o reflectare a stelelor. El nu se temea că-i va îngheța în articulații uleiul, pentru că n-avea nevoie de ulei, și nu se temea că munții de gheață se vor înmuia sub picioarele lui, pentru că putea să se facă atît de rece cît dorea. De un lucru trebuia doar să se ferească — de o gîndire prea adîncă, deoarece atunci creierul de cuarț i se încălzea, iar aceasta putea duce la pieirea electrocavalerului. Și el hotărî să-și păstreze viața, obținînd prin negîndire victoria asupra krionizilor.

Și astfel sosi pe acea planetă și cavalerul De Cuarț; și era atît de rece după îndelungata-i călătorie prin noaptea veșnică, încît meteoriții de fier care se loveau în zbor de pieptul său se fărîmau, sunînd ca sticla. Descinse în zăpezile Krioniei, sub cerul ei negru. Începu să se gîndească ce să facă mai departe și deodată zăpada în jurul său se înnegri și prinse a se evapora.

„Oho! — își spuse De Cuarț. Asta-i prost! Dar nu-i nimic: nu trebuie să mă gîndesc, și atunci totul va fi bine!"

Și hotărî în sinea lui să-și repete îndemnul orice s-ar întîmpla, pentru că aceasta nu cerea o mare încordare a minții și de aceea nici nu-l încălzea de loc. Porni apoi De Cuarț prin pustiul de nea și, pentru a rămîne rece, nici nu se gîndi unde va ajunge. Merse el ce merse, pînă cînd ajunse la zidurile de ghețuri ale Frigidei, capitala krionizilor. Acolo își făcu vînt, izbi cu capul în perete de săriră scîntei, dar nu obținu nimic.

„Să-ncercăm altfel! — își spuse el și se încordă. Cît fac doi ori doi?".

Și imediat ce prinse a cugeta, țeasta i se și încălzi ușor. Atunci porni cavalerul din nou, val-vîrtej, asupra pereților scînteietori, dar nu făcu decît o mică spărtură.

„Puțin! — își spuse el. Să încercăm ceva mai greu. Cît fac trei ori cinci?"

De îndată casca de pe cap i se învălui de un nor șuierător, deoarece zăpada, în atingere cu o asemenea adîncă îngîndurare, începu imediat să fiarbă. Se dădu înapoi De Cuarț, își făcu vînt, izbi

în zid şi străbătu prin el, şi apoi mai departe prin două castele şi trei case mai mici ale conţilor Cei Geroşi. Căzu pe o scară uriaşă, se apucă de balustrada din stalactite, dar treptele erau ca o stîncă de gheaţă. Sări repede în picioare, pentru că toate se topeau în jurul său şi exista primejdia de a se prăbuşi în prăpastia de sloiuri, unde ar fi şi rămas pentru vecie.

„Nu-i nimic ! Doar să nu mai cuget şi totul va fi în regulă !" — îşi spuse el şi chiar se răci.

De Cuarţ ieşi din tunelul gheţos pe care singur îl străpunsese şi se pomeni într-o mare piaţă, iluminată din toate părţile de aurore polare, cu străluciri de sidef şi argint, în incinta coloanelor de cristal. Şi-i ieşi în întîmpinare, strălucind din gheţuri, uriaşul cavaler Boreal — conducătorul krionizilor.

Atunci electrocavalerul De Cuarţ se încordă şi se năpusti la atac asupra vrăjmaşului, cu care se încleştă în luptă, şi se auzi un asemenea tunet, de parcă doi munţi de gheaţă s-ar fi ciocnit în mijlocul Oceanului Îngheţat de Nord. Şi braţul strălucitor al lui Boreal căzu retezat chiar din umăr, dar viteazul krionid nu se înfricoşă, ci se întoarse împotriva duşmanului cu pieptul său lat ca un gheţar, ceea ce şi era. Şi De Cuarţ îşi făcu încă o dată vînt şi din nou îl izbi pe Boreal cu o forţă înfricoşătoare. Era mai tare cuarţul decît gheaţa, şi de aceea se sparse Boreal, stîrnind tunetele unei avalanşe în prăbuşire peste povîrnişuri stîncoase, iar acum zăcea risipit în lumina aurorelor polare, ce văzuseră înfrîngerea lui.

„Totul va fi bine ! Şi mai departe tot aşa !" — strigă De Cuarţ şi smulse de pe cel înfrînt podoabele de o frumuseţe legendară : inele împodobite cu hidrogen, odoare şi paftale strălucitoare, aidoma diamantelor, dar şlefuite din bucăţi de gaze nobile — argon, kripton şi xenon. Totuşi, cînd începu să le admire, se înfierbîntă de emoţie şi toate aceste giuvaeruri începură să fiarbă, şuierînd, la atingerea lui, astfel că în mînă nu-i mai rămase nimic în afara cîtorva stropi de rouă care se evaporară imediat.

„Oho ! Va să zică, nici să admir nu se poate ! Nu-i nimic ; Numai să nu mă gîndesc !" — îşi spuse De Cuarţ şi porni să străbată oraşul pe care voia să-l cucerească.

Şi văzu în depărtare crescînd o figură uriaşă. Acesta era Albucid cel Alb, generalul mineral, al cărui piept lat îl străbăteau şiruri de decoraţii-ţurţuri împreună cu marea stea a Brumei pe panglică glacială. Acest păzitor al comorilor regeşti se ridică în calea lui De Cuarţ, care se aruncase asupra lui ca o furtună, şi-l prăbuşi cu tunet de gheaţă. În ajutorul lui Albucid se aruncă şi prinţul Astrouh, conducătorul Gheţurilor negre, iar acesta se dovedi la început mai rezistent decît electrocavalerul, pentru că era îmbrăcat în armură scumpă de azot, călită în heliu. Dinspre el adia un asemenea ger, încît lui De Cuarţ îi pieri răsuflarea ; apoi cavalerul începu să-şi piardă forţa ; chiar şi aurorele polare păliră — un asemenea suflu al lui Zero Absolut adia... şi, speriindu-se, De Cuarţ exclamă : „Văleu ! Oare ce se întîmplă ?" Şi de mare uimire creierul său se încălzi ; Zero Absolut deveni mai cald şi, sub ochii electrocavalerului, Astrouh prinse a se îmbucătăţi, şi zgomot de sloiuri însoţea agonia lui, pînă cînd pe locul luptei ră-

mase doar o grămadă de gheață neagră, din care, ca lacrimile, se scurgeau într-o băltoacă șiroaie de apă.

„Totul merge cum trebuie! — își spuse De Cuarț. Doar să nu mă gîndesc, dar dacă e nevoie, pot să mă și gîndesc! Și într-un caz și într-altul — trebuie să-nving!"

Și se duse mai departe, și pașii lui răsunau, ca și cum cineva ar fi sfărîmat cu ciocanul cristale. Electrocavalerul bocănea pe străzile Frigidei, iar locuitorii ei îl urmăreau disperați de după perdelele albe ale ferestrelor.

Ca un meteor nebun pe Calea Laptelui înainta cavalerul, cînd observă, deodată, în depărtare, o mică figură singuratică. Era însuși Barion, denumit Buze de Gheață, cel mai mare înțelept al krionizilor. Își făcu vînt De Cuarț, pentru ca dintr-o izbire să-l distrugă, dar Barion apucă să se ferească și-și ridică două degete. Și nu putu înțelege De Cuarț ce o fi însemnînd aceasta. Se întoarse și din nou se năpusti asupra vrăjmașului, dar Barion făcu repede un pas în lături și-i arătă un deget. Se miră De Cuarț și-și încetini puțin fuga, deși se întorsese și se pregătea să se repeadă iar. Cugetă adînc, și apa începu să curgă de pe acoperișurile și pereții caselor celor mai apropiate, dar electrocavalerul nu vedea aceasta, pentru că Barion îi arăta acum un inel alcătuit din împreunarea a două degete. De Cuarț se gîndea și se tot gîndea ce or fi însemnînd aceste gesturi ciudate, dar deodată vidul se căscă sub picioarele lui, din hău țîșni o apă neagră și el însuși se prăvăli ca un pietroi în adîncime. Și mai înainte de a mai putea spune: „Nu-i nimic, doar să nu mă gîndesc!", nici nu mai era pe lume.

Au întrebat apoi krionizii, bucuroși, recunoscători lui Barion pentru salvare, ce a vrut să exprime prin semnele pe care le-a arătat înfricoșătorului electrocavaler.

— E foarte simplu, răspunse înțeleptul. Două degete însemnau că noi sîntem doi: eu și el. Unul — că acum voi rămîne doar eu. Apoi i-am arătat un inel, însemnînd că gheața în jurul său se va despica, și bezna oceanului îl va înghiți pentru totdeauna. El n-a înțeles nici primul, nici pe-al doilea și nici pe-al treilea semn.

— Mare înțelept! strigară krionizii uimiți. Oare cum ai putut tu să faci asemenea semne invadatorului? Gîndește-te ce s-ar fi întîmplat dacă el ar fi înțeles totul și nu s-ar fi mirat de nimic?! Atunci creierul său nu s-ar fi înfierbîntat, iar el n-ar fi ajuns în genunea fără fund...

— Nu-mi era de loc teamă de asta, răspunse cu un surîs rece Barion cel cu buze de gheață. Știam dinainte că el nu va înțelege nimic. Dacă ar fi avut măcar o fărîmă de minte, n-ar fi venit la noi. Într-adevăr, ce pot folosi unei ființe care trăiește sub soare bijuterii din gaze și stele argintii de gheață!

Și krionizii, admirînd înțelepciunea înțeleptului, se îndreptară liniștiți spre casele lor, unde îi aștepta un ger plăcut. De atunci nimeni n-a mai încercat să cucerească Krionia, deoarece în tot Cosmosul nu se mai găseau proști. De fapt, unii susțin că ar mai exista destui, dar că aceștia nu știu drumul.

În românește de ADRIAN ROGOZ și RADU TUDOR

ION BARBU despre OSCAR LEMNARU

Am citit „Ochii reflectaţi“ şi „Ceasornicul din turn“. Astăzi voi ataca restul.

Saturate de gînd: geistreich *, **acesta e cuvîntul... Eseurile unui filozof, cutreerate de o undă de poesie.**

E uluitor cum vechea temă romantică, a oglindei, capătă în regia dumitale o valoare nouă. Ca în matematice, unde nu se inventează atîta concepte noi, cît se rafinează unele, vechi...

Am citit prima bucată (a volumului — n.r.) **cu atenţia datorată unui text matematic şi am derivat o plăcere înrudită, o anume** stare de geometrie. **Să regret, din fascicolul dumitale de însuşiri, lipsa acelei „Lust zum Fabulieren“ ** ? Ar însemna să fiu ingrat cu cea mai rară, pe care o ai, structura dumitale de** moralist **ce ni se destăinuie în aceste admirabile arabescuri făcute să uimească şi să pună pe gînduri...**

ION BARBU

Dintr-o scrisoare din 26. XI. 1946

OSCAR LEMNARU

Ceasornicul din turn***

— E rîndul dumitale! spuse gazda, uitîndu-se drept în ochii aceluia care tăcuse toată seara ascultînd atîtea întîmplări cu oameni ciudaţi povestite de prietenii săi.

— Da! ştiu; vedeam cum ameninţarea se apropie de mine şi mă gîndeam cu părere de rău că sînt atît de bătrîn încît vioi-

---

* În limba germană (n.r).

** Plăcerea de a inventa fabule, adică înclinaţia spre epic (n.r.).

*** Această povestire, scrisă între cele două războaie, a fost publicată în volumul „Omul şi umbra“ (1946).

ciunea să nu mă mai poată ajuta ca să vă țin atenți, și în afară de asta eu nu știu decît o singură istorie vrednică să fie spusă, dar n-am destăinuit-o nimănui vreodată de teamă că n-aș fi fost crezut.

— Cu atît mai bine! răspunseră deodată cîteva glasuri.

Se așternuse tăcerea, și cei aproape zece oameni care făceau roată în jurul focului din vatră își luară poziții hotărîte pe scaune și pe pat ca pentru a făgădui astfel povestitorului că nu-l vor întrerupe nici chiar cu o mișcare.

Afară, viscolul ca o fiară scăpată din lanțuri se năpustise asupra pădurii care se tînguia amar. Urletul lupilor împletit cu șuieratul vîntului aducea celor din cabană o încordare, ca o pantă nevăzută pe care se rostogoliseră toate întîmplările cu spaime și cu strigoi povestite în această noapte. Bătrînul care stătuse într-un colț pînă acum se apropie de foc; luminile văpăii jucau pe figura cea mai obosită, dar încet, încet ochii i se deschiseră, trăsăturile căpătară viață; amintirile îi erau legate cu fire șubrede pe care el le trăgea cu băgare de seamă de parcă s-ar fi temut să nu le rupă. Cînd i se păru că a strîns în minte destule lucruri pentru a-și porni povestirea spuse:

— Orașul ăsta, care începe acolo unde se isprăvește pădurea, avea pe vremuri altă înfățișare; casele erau mici și întunecoase, străzile cotite, iar de la ceasurile șase se furișa seara. Oamenii își făceau treburile cu mișcări mai încete decît astăzi, și legile cu asprimea lor nu ajunseseră încă la porțile de fier ferecate în lanțuri ale acestui oraș. Singura urmă a lucrurilor trecute este ruptura aceea de turn pe care o cunoașteți așa cum o cunoașteți. Cîndva acele ziduri ridicate orgolios deasupra lumii noastre fuseseră martore la o viață care astăzi zace biruită și fără răsuflare sub pămînt. În înverșunarea lui, turnul despre care v-am pomenit a văzut prăbușindu-se toate casele din jurul său, a văzut murind miile de oameni care l-au privit, a văzut cum dispare biserica străveche de lîngă el; bătăile inimii sale au încetat pentru totdeauna cînd a încremenit uriașul său orologiu, care vouă vi se pare firesc, dar care mie îmi arată un rînjet de mort.

Ceasornicul acesta era pe vremuri stăpînul orașului nostru. Fusese adus și așezat înainte cu cincizeci de ani de nașterea mea. Cînd eram copil m-am frămîntat multe nopți cu legenda mecanismului său. Un meșter neîntrecut îi făurise cu propriile sale mîini toate roțile, șuruburile, arcurile, îi făcuse toate cheile și într-o zi îi dărui și duhul vieții, al unei vieți neînțelese de nimeni. Acest ceasornic are o taină în construcția sa, o taină pe care născocitorul a tîrît-o cu sine în cealaltă lume. Ciudata-i mașină suna într-un anumit chip dis-de-dimineață ca să trezească

din amorțeală orașul, apoi indica printr-un sunet mai aspru orele din timpul zilei, iar de la șase seara încolo arunca deasupra cetății noastre obosite, din oră în oră, melodia unui cîntec ce devenea din ce în ce mai liniștit, iar noaptea se oprea ca pentru a căpăta putere pentru a doua zi. Nu pot să vă spun cît însemnau pentru existența noastră pulsațiile acestei uriașe inimi de fier. Un îngrijitor bătrîn se urca în fiecare zi pe o schelă interioară pentru a alimenta într-un fel viața, pe care nimeni nu o credea artificială, a acestui ceasornic și pentru a se asigura — destul de superficial, de altminteri — că totul se petrece firesc, că toate sînt la locul lor. Dar acest om bătrîn, care locuia cu un nepot al său în vecinătatea orologiului, nu mai știa nimic în afară de ceea ce se obișnuise să facă: de dimineața pînă-n noapte privea cadranul și acele și se urca pe schelă ca să asculte de aproape tic-tacurile, a căror regularitate îi dădeau și lui liniștea lăuntrică. Cum să vă spun ca să înțelegeți — pentru că numai cei bătrîni simt acest lucru — în ce fel se leagă viața unui om chiar de o piatră dacă o vede sau trebuie să calce pe ea în fiecare zi? Trebuie să credeți — pentru că poate altfel nu e cu putință să înțelegeți mare lucru din această întîmplare — că bătrînul care trăia atît de singuratic își legase viața și destinul de existența acelui mecanism. Pe nesimțite — ca printr-un drum întors —, suflarea acestui om se lipea mai tare de tainica învîrtire a roților de metal. Mi se pare de prisos să adaug că bătrînul n-ar mai fi putut trăi fără bătăile inimii sale — aș zice pe nedrept — artificiale.

Povestitorul se opri puțin, făcu un semn ușor cu mîna pentru a opri pe cineva ca printr-o vorbă să taie firul întîmplării. Viscolul se potolise ca o fiară care trage să moară, în timp ce plasa nopții se destrăma fir cu fir. După ce gazda ațîță din nou focul, bătrînul reîncepu:

— Douăzeci de ani sau poate chiar mai mult trecuseră de cînd sunetele ceasornicului înfigeau mereu săgeți ascuțite în inima vremii. Mașina aceasta nu fusese bolnavă niciodată și, dacă lucrurile ar fi mers la fel, bătrînul ar fi căpătat, desigur, vîrsta lumii și ar fi trăit nesfîrșite vieți. Într-o dimineață, moșneagul așteptă zadarnic bătaia sonoră a orologiului, al cărui minutar se mai mișca totuși; atunci, printr-o supremă încordare, se repezi în turn, urcînd schela cu o iuțeală pe care numai spaima o poate da, răsuci cu violență cît se putea cheia corespunzătoare mecanismului de sunete, lipi deznădăjduit urechea de metalul clopotului, care începu să bată, dar cu un ecou mai stins decît altădată; bătrînul numără cu panică șase bătăi, cele întîrziate, și după ce ele se sfîrșiră tic-tacurile începură și ele să-și domolească puterea. Atunci îngrijitorul răsuci cealaltă cheie, dar roțile mașinii blestemate se urneau din ce în ce mai greu. Bătrînul îngrozit încercă să clintească cu propria sa mînă dinții care, se vede, obosiseră împreună cu toate roțile să gonească timpul ce voia să se oprească în loc. Cu mare caznă răsuci totuși o roată care mișcă pe celelalte; trecuse o oră în această frămîntare și clopotul bătu de șapte ori. Omul nu mai voia să se clintească de lîngă propria sa viață, pe care o întreținea cu panica morții! Pînă în seară, paznicul propriei sale existențe ținu viu angrenajul; pe la douăsprezece de noapte — și nu zic „miezul nop-

ții", de vreme ce pentru bătrîn totul era numărul *bătăilor —, băiatul acela, văzînd că bunicul lui nu vine să se culce, îl caută, se furișă pe schelă și îl găsi în turn. Moșneagul, cum îl zări, îl trase pe băiat aproape de el și în șoapte — ca să nu tulbure muribundele bătăi ale ceasornicului — îi spuse întîmplarea, îl sili să jure că n-o va destăinui nimănui și îl învăță cum să clintească roțile și să miște angrenajul. Băiatul rămînea în fiecare noapte și pe întuneric, din dragoste pentru bătrînul său bunic, o dragoste care nu-i cerea nici măcar să înțeleagă ce se petrece, urnea roțile pînă-n ziuă, cînd venea celălalt și el se culca pentru ca noaptea să reînceapă cazna. Așa a trecut aproape un an. Nimeni din orașul acela nici n-a bănuit — dar ce spun? —, nici n-a putut bănui drama neînchipuită a bătrînului care nu voia să moară și a băiatului care-i întreținea viața în timpul somnului. Îngrijitorul venea în fiecare dimineață la ceasul șase ca să dezlege pe celălalt de răspundere.*

O singură dată, într-o noapte după unsprezece luni de trudă, în care timp v-am spus că nimeni n-a putut ghici taina orologiului, băiatul adormi după ce multe ceasuri încercă îndîrjit să se împotrivească somnului. În toată vremea cît a durat lupta, ceasornicul mergea mai anevoie și, în șovăiala lor, roțile scăpau cîte o jumătate de secundă, adică nu aveau o pulsație întreagă. Cînd se deșteptă își dădu seama cu groază de ceea ce s-a întîmplat, vru să răsucească roțile, dar nu mai putu. După ce văzu că zadarnic își strînge toate puterile, cobori schelele în grabă ca să-l trezească pe bătrîn; se opri însă înspăimîntat lîngă trupul neînsuflețit al aceluia pe care-l ucisese ceasornicul. Desigur că moșneagul încercînd să urce schelele în vreme ce băiatul se lupta cu somnul, roțile începură a șovăi. Este greu de știut dacă bătrînul a căzut din pricina oboselii provocate de încetineala roților sau dacă, surprins, cînd urca, de oprirea mecanismului, s-a prăbușit fulgerat la pămînt.

Viața celor două făpturi, omul și ceasornicul, erau în așa chip legate încît una devenise condiția celeilalte. Paznicul și orologiul căpătaseră, pasă-mi-te, un singur ritm, o singură pulsație, o unitate indecompozabilă.

Schița unei tobe mecanice — desen de Leonardo da Vinci

HORIA MATEI

Fuga lui Cato

— Nu mai pot, gemu Cato, apăsîndu-şi mîinile strînse pumn pe tîmple, *culoarea asta blestemată mă ucide.*

— Nici mie nu mi-e uşor, zise Oneb, clătinîndu-şi capul. Dar altă cale n-avem. Cînd am acceptat misiunea pe astrul Orange, ştiam ce ne aşteaptă.

— Ba nu ştiam, izbucni Cato, nu ştiam şi nu puteam prevedea. Ştiam numai că unica lumină care poate pătrunde prin atmosfera astrului este cea portocalie. Dar n-am prevăzut intensitatea ei, faptul că nici un fel de ochelari nu ne vor ajuta, că pleoapele noastre sînt prea slabe să oprească această lumină blestemată, faptul că totul, totul va fi portocaliu, cosmonava noastră, rocile şi metalele, instrumentele de măsurat, hrana noastră şi hainele, ochii, mîinile şi feţele, totul, totul. Nu mai sîntem oameni ca toţi oamenii, înţelegi, Oneb ? Sîntem doi oameni portocalii. Da, asta sîntem, doi oameni portocalii, doi monştri...

— E adevărat că pe Pămînt portocaliul e o culoare mai puţin obişnuită, mai frecvente sînt albul şi negrul.

— Da, da. Şi albastrul, şi verdele, şi roşul. Cerul şi marea sînt albastre, vegetaţia e verde, pămîntul e brun, cenuşiu, negru... Pe Pămînt, da, pe Pămînt e totul altfel...

Oneb îl privi o vreme gînditor. Pe urmă spuse încet :

— De ce nu iei din tabletele tranchilizante ?

— Tablete ! ? Să iau tablete ? strigă Cato şi se scotoci în buzunar, scoţînd o cutiuţă. Iată tabletele ! Sînt portocalii, într-un ambalaj portocaliu. Am luat pînă acum sute de astfel de tablete portocalii, le-am luat cu apă portocalie, într-un pahar portocaliu.

Izbucni într-un rîs nervos, care-i schimonosi faţa, pe urmă căzu pe un scaun, cu umerii scuturaţi de un tremur.

— Eşti slăbit, îi spuse Oneb. N-ai mîncat mai nimic în ultimele zile. Cred că...

— Nu pot să mănînc, şopti celălalt fără să ridice ochii. Conserve portocalii... vitamine portocalii... Mi-e dor de cerul albastru. *Şi de copacii verzi. Iarba verde de pe bunul nostru Pămînt... Iarbă...*

Oneb nu mai spuse nimic. După o vreme, Cato se sculă şi intră în camera hipnogeneratorului, unde se cufundă într-un somn ne-

liniştit, populat de visuri fantastice. Cînd se sculă, la ora dimineţii terestre, îşi puse scafandrul de duraluminiu, se sui în astronavă şi porni spre Pămînt. În clipa aceea Oneb se afla departe, la celălalt capăt al astrului. Ştia că tovarăşul său Cato va pleca; în clipa cînd acesta se îndreptase spre cosmonavă îl anunţase şi sistemul-robot de alarmă. Ar fi putut să-l oprească, dar nu întreprinse nimic.

„Starea lui Cato e gravă — se gîndi. Dacă încalcă dispoziţiile şi-şi părăseşte munca, atunci starea lui e gravă".

Şi Oneb se întoarse la munca lui.

Cato gonea pe traseul spre Pămînt. Imediat ce ieşi din atmosfera astrului Orange, obiectele din jurul său se colorară. Încetul cu încetul, acele indicatoarelor de volum şi de consum deveniră negre, cadranele altimetrului spaţial şi ale osciloscopului căpătară culorile lor fireşti, cu linii roşii şi albastre, cenuşiul metalic al aparaturii de bord, în duraluminiu, cuarţ şi cristal sclipea odihnitor.

Ecranul radiolocatorului îi oglindi lui Cato chipul. Un chip la început uimit, apoi surîzător, fericit chiar. Cato îşi privi mîinile şi nu-i veni să creadă. Îşi privi scafandrul şi nu-i veni să creadă.

„S-a sfîrşit cu lumina portocalie — şopti. Da, s-a sfîrşit. Albul ochilor e alb şi obrajii sînt roşii. Iar pe Pămînt cerul e albastru şi iarba verde. Şi oamenii sînt oameni, nu monştri portocalii."

Cosmonava gonea pe traseul spre Pămînt. Cato se aşeză în faţa tabloului de comandă, privirea lui înregistra automat culorile vii ale cadranelor şi lumina mată, stranie, a stelelor ce se zăreau prin fereastra-ecran sclipind în noaptea cosmică. Aproape, aproape de tot, se afla o stea cu lumină portocalie...

„Oneb a rămas singur — se gîndea Cato. Ba nu, nu e singur, îl ajută cei doi roboţi. Au dat rezultate excelente roboţii. Staţiuni interastrale nici nu se pot construi fără roboţi. Roboţilor nu le pasă de lumina portocalie. Dar l-am lăsat singur. Ar trebui să-i spun..."

Deschise radioemiţătorul, branşă pe lungimea de undă convenită cu Oneb. Se gîndi o clipă, apoi îl închise la loc.

Prin fereastra-ecran, mii de stele sclipeau în noaptea cosmică, în mii de nuanţe, stranii şi reci. Iar aproape, aproape de tot, o stea cu lumină portocalie.

Cînd îşi termină lucrul, Oneb porni pe drumul de întoarcere la staţie. Ajuns la cîteva sute de metri, văzu astronava care tocmai se depunea lin pe sol. Ascuns după o stîncă vulcanică, îl urmări cu privirea pe Cato, în scafandrul de duraluminiu, îndreptîndu-se spre staţie.

Un sfert de oră mai tîrziu, cînd Oneb intră în salonul comun, îl întrebă pe Cato :

— Te simţi mai bine ?

— Da. Criza a trecut. Mîine vin la lucru, ca de obicei...

Cato se opri încurcat, apoi deschise gura ca să mai spună ceva, dar se răzgîndi şi o închise la loc.

Oneb nu-l întrebă nimic.

Se aşezară la masă : doi oameni portocalii, mîncînd conserve portocalii. După masă băură apă: portocalie. Doi oameni portocalii, într-o lume portocalie...

Cerul de sticlă

CRONICA UNEI EXPERIENȚE

Eram pregătiți pentru orice împrejurare, dar nu pentru intervenția unui purice. Scăpat din insectarul viu în care se cultivau speciile practic dispărute, el pătrunsese sub ecranul de protecție tocmai cînd se introducea în atmosfera picoglobului * obișnuita cuantă de energie. Era ora 6 și 15 minute și 30 de secunde terestre.

Luat prin surprindere, operatorul nu găsi ceva mai bun de făcut decît să comande prelungirea timpului de deschidere a ecranului ; cotrobăi repede în trusă, apucă o pensetă și o introduse cu grijă în atmosfera picoglobului, ca să apuce puricele. Emoția, sau altă cauză nestabilită pînă astăzi, l-a făcut să strănute.

Nu mai era nimic de făcut decît să așteptăm terminarea operației de extragere a puricelui, să închidem apoi ecranul, să mărim doza de radiații sterilizante și să urmărim evoluția evenimentelor. E un fel de a spune „să urmărim". Pentru că fiecare attosecundă ** aducea un val de informații despre revoluția produsă. Aparatele noastre nu mai prididea cu receptarea, amplificarea și interpretarea rezultatelor. Incapabili să intervenim, asistam la o adevărată „mutație" pe picoglob.

Veți spune că este o naivitate să pui pe seama unui strănut întîmplător evoluția unei societăți de înaltă cultură și civilizație ; dar nu trebuie să uitați că acest strănut terestru echivala, pentru picoomenirea experimentală, cu un cutremur de gradul 12, asociat cu invazia unor ființe iraționale din altă lume, dotate cu o uriașă forță de distrugere.

În timp de-al nostru, o zi pe picoterra durează circa 9 sutimi de secundă ; distanțele fiind comprimate în aceeași proporție ; într-o zi picoterestră încap tot atîtea evenimente cît într-o zi pămînteană.

★

Sociologii noștri experimentatori, ca adevărați sociologi ce sînt, nu se prea sinchiseau de reacții și manifestări individuale. De aceea, cu toate eforturile făcute pentru a reconstitui din informațiile culese de aparatele de urmărire cele întîmplate, au rămas o serie de lucruri nelămurite ; altele sînt simple supoziții. Le expunem în versiunea unanim acceptată ca fiind cea mai probabilă.

Globul picoterrian experimental are o rază egală cu a milioana parte din raza globului pămîntesc; așadar, cam 7 metri. Un pi-

---

* Numele corect ar fi fost microglob, fiind vorba de milionimi din distanțele obișnuite pe globul pămîntesc ; numele de pico a rămas de la prima experiență neizbutită, în care s-au încercat dimensiuni de milionimi de milionimi.

** Prefixele atto pentru milionimi de miliardimi, ca și cel de femto pentru miliardimi de miliardimi, au rămas de la Conferința generală de măsuri și greutăți din anul 1964.

coom are circa 2 micrometri înălțime. Organele lui de recepție a semnalelor și de comunicare ar putea fi asemuite cu ochii omenești, deși îndeplinesc mult mai multe funcții.

Picooamenii sînt organisme propriu-zise, ce au fost create în perioada în care omenirea noastră depășise cadrul cunoștințelor aproximative, empirice, despre sinteza biochimică și mecanismul transmiterii informației ereditare. Sînt ființe raționale, avînd ca punct de pornire a evoluției cel mai înalt nivel atins de locuitorii globului nostru la momentul experienței. Așadar, n-au nimic de-a face cu mașinile electronice. Trăiesc, se înmulțesc, evoluează prin autoadaptare. Avantajul lor față de noi constă în faptul că n-au *acele moșteniri atavice inutile sau obligatorii cum sînt apendicele*, intestinele, plămînii, ficatul, pasiunea pentru carne și orgoliul.

Momentul experienței corespunde cu a 164-a generație de picoterieni. Complexitatea relațiilor stabilite între ei, evoluția ultrarapidă a metodelor lor de comunicare, creșterea mare a populației făceau dificilă urmărirea tuturor manifestărilor acestei societăți. S-a făcut totuși precizarea că erau organizați în mulțimi, își schimbau la fiecare perioadă de 12 ani picoterestri domeniul de existență pe globul lor, astfel încît, în decursul unei vieți, fiecare mulțime, deci fiecare picoom, trăia în toate condițiile climaterice ale picoglobului.

Experiența picoterriană făgăduia rezultate excepționale. Era un model viu de la care ne-am fi putut inspira în multe privințe. Iată însă că, în cea de-a 163-a generație, cercetările efectuate de Institutul picoterrian de investigație cosmică au stabilit existența noastră, a oamenilor, și rolul nostru în nașterea și evoluția lor. Momentul acestei descoperiri a însemnat o cotitură în viața, în gîndirea și în visurile picooamenilor.

Caracteristice pentru schimbările petrecute în mentalitatea lor erau unele epitete ireverențioase ale picooamenilor la adresa creatorilor lor. Astfel, în picodecada în care s-au petrecut lucrurile pe care le povestim, poți întîlni destul de des în convorbirile lor epitetul de „uriaș cu mintea înceată". Am fi înclinați să credem că insulta era nemeritată.

★

În timp ce noi, observatorii, scăpasem din mînă, pentru cîteva secunde terestre, evoluția societății picoterriene, iată ce se întîmpla pe picoglob.

Centrele de observație ale celor 20 de mulțimi erau interconectate și — cu excepția cîtorva indivizi inerți — toată picolumea se simțea mobilizată și recepționa avidă informațiile transmise. Aproape simultan cu posturile de observație, picoterrienii aflau cele ce se întîmplă, cum se interpretează faptele și ce hotărîri se proiectează. Oricine și oricînd putea interveni la nevoie.

Ei aflară deci că, în momentul despicării cerului de sticlă, un emisar al părinților experimentali a pătruns în atmosfera picoterrei. Era un mecanism de o construcție cu totul neeconomică. La început, traiectoria mișcării sale fusese interpretată ca rezultatul lansării de pe o catapultă, dar se dovedi curînd — după zece zile picoterriene de nemișcare a intrusului — că era înzestrat cu însușirea de a sări autonom pe o distanță de 500 de ori mai mare

decît propria-i lungime. Cînd pătrunsese în picoterra, locuitorii ei așteptau de la acest sol prezumtiv al lumii de dincolo de cerul limită semnalul deschiderii comunicării directe cu observatorii. Dezamăgirea a fost dureroasă. Toți receptorii și convertorii de semnale ai aparatelor în funcțiune transmiteau o intenție instinctivă de atac, tipică pentru ființele acerebrale, iraționale. Organismul putea fi ușor dezagregat, așa cum se proceda la ei în cazul apariției accidentale a monștrilor sociali, cu porniri agresive sau de dominație ; dar dorința arzătoare și speranța vagă că s-ar putea afla ceva mai mult despre programul celor care operau cerul de sticlă determinau întîrzierea hotărîrii lichidatorii.

Observarea emisarului irațional al Pămîntului a fost întreruptă de apariția pensetei, care pătrundea în atmosfera picoterriană. Intenția de a extrage pe falsul emisar le deveni clară din primele zile care au urmat apariției vîrfului pensetei la orizont. Picoterrienii prevedeau rapid mișcările pensetei și trăgeau concluziile corespunzătoare.

Cea mai interesantă concluzie era posibilitatea neașteptată a părăsirii picoglobului.

Eliberarea de sub observație ! Eliberarea din limitele experienței ! Aceasta nu mai era o simplă concluzie, ci semnalul unei mobilizări totale a forțelor. Saltul spre infinit devenea mai apropiat, mai posibil decît demonstraseră toate calculele anterioare.

Picoterrienii fură cuprinși de un freamăt, de o beție asemănătoare aceleia pe care ți-o procură panta rezolvării unei probleme de logică după depășirea dificultăților inițiale.

Cu toții aveau de mult pregătite ambarcațiile cosmice individuale și de perechi (niște construcții polimoleculare, dotate cu însușirea de a colecta energia potențială a oricărui cîmp și de a o preface în energie cinetică) și, evident, toți aveau la îndemînă trusa de biosinteză necesară pentru alimentare.

Picolumea aștepta semnalul evadării. Acest semnal ar fi întîrziat poate dacă nu se producea strănutul. Postul central de observație a anunțat cataclismul. Vestea a avut darul să polarizeze voințele individuale ale picoterrienilor într-o singură direcție.

Reînchiderea ecranului de protecție trebuia să dureze 9 secunde terestre. Această durată echivalează cu 100 de zile picoterriene. Mult prea de ajuns pentru ca întreaga picolume să se strîngă pe meridianele corespunzătoare crăpăturii cerului de sticlă ; pentru ca întreaga picoterra, cu continentele ei geometric trasate, cu minunata arhitectură realizată de ultimele cinci generații, cu splendidele semne materiale ale unei culturi străvechi, să rămînă pustie, acoperită pe o arie de cîteva trilioane de nanometri * pătrați doar cu movile și munți de substanță vie, agresivă : virusuri și bacterii terestre.

★

La ora 6 și 35 de minute și 36 de secunde, după ce — de la momentul fatal al strănutului — se scursese viața medie a unei generații de picooameni, cînd experimentatorii noștri își mai făceau imputări reciproce în legătură cu succesul experienței, mașinile de

* Nanometru — miliardime de metru.

tradus terminară descifrarea primului mesaj direct al picoterrienilor către oamenii Pămîntului.

Din acest mesaj au fost culese unele dintre notațiile cuprinse în paragrafele anterioare ale cronicii noastre. Materialul este însă mult mai bogat. El va fi prelucrat de cercetători și savanți, va constitui substanța unor studii analitice, a unor subiecte de doctorat, a unor mari volume adnotate și comentate. Dar, pentru aceasta, trebuie să mai treacă ani pămîntești. Pînă atunci, expunem aici determinantele epilogului.

Picoterrienii susțin că apariția lor a însemnat pentru oameni experiență, dar pentru ei înseamnă existență; iar soluția existenței raționale nu poate fi decît permanenta ei optimizare, prin extinderea orizontului de viață și de acțiune. Mai susțin că este paralizantă și insuportabilă ideea că cerul lor este închis și deschis la comanda unei voințe exterioare. De aceea au părăsit picoglobul, în epoca în care descifrau marea poezie a libertății cosmice (de mirare este folosirea termenului echivalent cu poezie, deoarece aceasta răstoarnă presupunerea noastră că picoterrienii nu pot avea visuri și preocupări legate de frumos, ei fiind indivizi concepuți și realizați de la început ca ființe strict raționale).

Mai afirmau că ar fi putut să dizolve cu forțe proprii cerul de sticlă, dar aceasta ar fi însemnat un consum inutil de energie și o eventuală provocare la fel de inutilă.

Mesajul picoterrian se încheia cu un deziderat ultimativ: dacă cerul va fi ridicat, ei vor deveni aliați eterni ai oamenilor, fermenți de accelerare a ritmului de evoluție a omenirii pămîntene, care ar trebui să accepte o astfel de necesitate; dacă nu, ei nu se vor mai întoarce niciodată pe picoglob, deși nu pot nega legătura afectivă cu acest punct al Galaxiei, care a fost leagănul lor.

★

La ora 7 și 15 minute și 30 secunde terestre, după o oră de la începutul întîmplărilor relatate, cerul de sticlă a fost spart; spart și nu demontat, aceasta ca simbol al hotărîrii de a nu-l mai folosi niciodată. Picoglobul a fost curățat cu grijă de resturile străinului bucluceaș.

La această vreme, două generații de picoterrieni dispăruseră practic. Cea de-a treia umplu picoglobul în cîteva zile picoterriene, deci în cîteva zecimi de secundă terestre.

N-am decodificat încă vreun alt mesaj direct, dar înregistratoarele aparatelor noastre amplifică în aceste clipe semnalele unei extraordinare sărbătoriri pe picoterra.

Max Solomon

I. M. ŞTEFAN

Meduza verde

Nu mi-am revenit în fire dintr-o dată. După bezna aceea adîncă, în care nici nu ştiu cîtă vreme am fost cufundat, zorii deşteptării s-au ivit învăluiţi în ceaţă. Mă trezeam şi cădeam iar în amorţire, şi acest joc se repeta la nesfîrşit. Veghea nu aducea cu ea decît simţămîntul vag că exist, învăluit într-o undă diafană de mulţumire, dar totodată umbrit de o îngrijorare ale cărei temeiuri îmi rămîneau deocamdată neclare. O pasivitate atotstăpînitoare îmi sugruma voinţa, senzaţiile rămîneau foarte confuze, iar gîndurile nu izbuteau să se închege.

Pe urmă — după cît timp oare? — am început să-mi recapăt treptat luciditatea, iar simţurile au ajuns să-mi comunice mai desluşit mesajul lor caleidoscopic, deşi cu dese întreruperi şi într-un ritm inegal, sincopat.

Primul lucru pe care am vrut să-l fac a fost să deschid ochii, pentru a afla dacă mai sînt în navă. Voiam să ştiu ce s-a întîmplat cu mine şi mai ales cu ceilalţi membri ai echipajului. Dar pleoapele-mi erau încleştate într-un spasm şi nu se lăsau desfăcute, oricît îmi încordam voinţa. Doar o dată, cînd spasmul a slăbit, mi s-a părut că întrezăresc, printre gene, o lume de smarald, străbătută de fulgere aurii. Iar la dreapta mea, poate la cîţiva metri, am avut impresia că se conturează, în mod fantastic şi inexplicabil, modelul anatomic miniatural, foarte precis construit, al trupului meu.

Celelalte simţuri se agitau în tumult. Obrazul şi ceea ce credeam a fi corpul meu mă furnicau neîntrerupt şi cîteodată aveam impresia că făptura mi se zbate între nişte uriaşe perne de ace. Mirosuri dintre cele mai diferite, de la suavul parfum de liliac şi pînă la duhoarea grea a mlaştinii, apăreau şi dispăreau unul după altul, ameţindu-mă. Dar cele mai stranii senzaţii erau cele auditive. Mi se părea că spre capul meu conduc sute de cabluri şi fire. Auzeam circulînd prin ele, spre mine şi de la mine, fluide nenumărate. Nimic n-aş fi vrut să deosebesc mai mult, printre

toate aceste zgomote, decît glasurile tovarăşilor mei, chiar dacă ele mi-ar fi adus mustrări şi învinuiri, dar nu le-am auzit...

Am încercat din nou să-mi desfac pleoapele — măcar atîta ca să ştiu dacă curiosul „model anatomic“ întrezărit era realitate sau poate o imagine de oglindă, dar efortul a devenit dureros, fără să-şi atingă ţinta.

Mi-am zis că sînt probabil culcat şi am încercat să mă scol. Nici un muşchi nu a dat însă ascultare comenzii mele. Am vrut apoi să ridic mîna sau cel puţin un deget, dar n-am reuşit. M-am forţat să respir adînc, dar am avut simţămîntul că fac un salt în gol. Cu mare greutate am reuşit să deschid gura, apoi să-mi mişc limba şi cîţiva muşchi ai feţei. N-am putut însă să-mi schimb, cîtuşi de puţin, poziţia capului.

Cum limpezimea minţii îmi revenise între timp aproape cu totul, am presupus că trupul îmi este complet paralizat, din pricina traumatismului suferit. La acest gînd, talazurile amintirilor au început să năvălească, ca o cavalcadă furtunoasă, în conştiinţa mea. Ventilul care bătea, undeva, lîngă tîmpla mea stîngă, mi-a adus aminte de ultimele trepidaţii ale navei ieşite de sub control. Am retrăit, atunci, cu o intensitate de necrezut, ultimele ceasuri dinaintea accidentului.

★

...Ne apropiam de pitica albă LD-1456, după noua nomenclatură astronomică. Eram trei în cabină : eu, adică tehnofizicianul Ralf Olson, comandantul expediţiei, inginerul pilot Alfred Valenta, şi medicul Anatol Satoris. La 172 milioane de kilometri de această stea supradensă, cu însuşiri de gigantic magnet cosmic, cursul navei noastre — care întreprindea cea de-a treia expediţie intersiderală a oamenilor — a început să sufere însemnate devieri, datorită cîmpului magnetic generat de astru. Alfred a propus să ne îndepărtăm grabnic de stea. Eu însă am fost de altă părere. Viteza noastră era de 2,7 mii de kilometri pe secundă; am comparat intensitatea pe zone a cîmpului stelar; un sumar calcul previzionist mă făcea să presupun că ne vom putea sustrage şi ulterior influenţei acestui cîmp. Medicul înclina spre părerea lui Alfred Valenta, dar i-am înfruntat pe amîndoi. Eram sigur pe concluziile mele ştiinţifice, bazate pe calcule riguros verificate, şi mi-am impus, autoritar, punctul de vedere.

De ce am procedat oare astfel ? Să fi fost numai dorinţa de a mă apropia, mai mult decît orice altă expediţie, de LD-1456, dorinţa de a face prima investigare temeinică a acestui tip de corp ceresc, în care se presupune că materia se află într-o stare cu totul deosebită de cea cunoscută pe Pămînt ? Să fi fost la mijloc şi orgoliul — această buruiană otrăvită, încă nestîrpită cu totul din noi, chiar şi în veacul al XXI-lea ?

A lipsit, în orice caz, „coeficientul de siguranţă“, de care savantul cu răspundere al noului ev nu trebuie să uite niciodată. Am omis acel „dubito“ pe care omul e dator să-l manifeste întotdeauna faţă de concluziile lui şi ale altora, oricît de evidente i s-ar părea. Calculasem că, pînă la o distanţă de 34 milioane de kilometri de astru, viteza uriaşă a navei ne va permite să contrapunem oricînd „magnetului cosmic“ elanul zborului nostru. Îmi

dau însă acum seama că am comis o gravă greşeală: am subapreciat inegalitatea cîmpului stelar de influenţă, considerîndu-l, dimpotrivă, relativ uniform la distanţe egale de astru. Şi iată că, pe neaşteptate, am nimerit într-o nebănuită concentrare de forţe, o veritabilă capcană siderală, care dovedea marea inegalitate a cîmpului emanat de steaua pitică. Pentru noi, acest obstacol a fost de netrecut. Şi după două zile de luptă crîncenă cu stihia nevăzută am fost biruiţi, iar apoi... s-a produs nenorocirea.

In timp ce nava era antrenată, neputincioasă, spre abisul incandescent al stelei, a survenit explozia nimicitoare... Ultimele cuvinte pe care le-am mai auzit erau rostite, cu glas de muribund, de Anatol Satoris:

— Uitaţi-vă... prin hublou!... Racheta e captată... în vălurile... „meduzei verzi".

Iar ultimul meu gînd a fost: „De ce-ai uitat, Ralf, că niciodată cucerirea Cosmosului nu trebuie să fie un scop în sine, ci o treaptă..."

★

...Cît s-a scurs de atunci? Ceasuri? Zile? Ani? Sau poate că *în lumea de smarald măsurile sînt cu totul altele, şi timpul are* un nou ritm. Ce ropot e-n capul meu! Şi ce învălmăşeală! De-aş putea dezlipi pleoapele! Încerc din nou... Am deschis, în sfîrşit, ochii, dar i-am închis repede, orbit de atîta lumină!... Mă obişnuiesc însă treptat, e drept, cu mult mai încet decît aş dori. În sfîrşit...

Ce iad verde! În faţa mea mişună stranii făpturi zburătoare, ale căror forme şi culori se schimbă cu o iuţeală de necrezut. Acum seamănă cu un evantai, peste cîteva clipe aduc cu o spirală, pe urmă se prefac într-o sferă care pulsează spasmodic. Din ele ţişnesc pseudopozi lungi şi tremurători, în vîrful cărora se aprind mereu jerbe de scîntei aurii... E lumea de smarald! Făpturile se rotesc în jurul meu, cercetîndu-mă, poate privindu-mă, cu toate că nu le văd ochii.

Iată şi „modelul" meu anatomic miniatural, pe care l-am zărit printre gene îndată după deşteptare. E undeva, la dreapta mea! Nu este nici amăgire şi nici imagine de oglindă, cum am bănuit. E un model foarte detaliat, mobil, asupra căruia se experimentează fără încetare. În ce scop? Nu ştiu încă.

Dar eu? Fascinat de privelişte, am şi uitat de mine. Acum însă, cutez să mă privesc... O, doamne! Ce se petrece aici? Ce înfiorător carnagiu! Mă pedepseşte oare o tainică justiţie cosmică pentru vina mea?

Sînt cu totul sub un clopot transparent, cu capul aproape desprins de trup. Doar măduva spinării, dezgolită de învelişul ei osos, mai le leagă. Sute de instrumente lucrează concomitent, într-o coordonare uluitoare, asupra mea. La umărul drept, un fel de insectă mecanică îmi „ţese" o plasă de nervi, în carnea vie. Trupul mi-e deschis, ca un cadavru în plină disecţie. Mîna şi piciorul drept lipsesc: sînt puse pe două platforme apropiate, sub acţiunea unor agregate în necontenită mişcare, ce par nişte maşini de cusut multiple. Organe izolate au fost smulse din corp şi-şi trăiesc şi

ele o existență separată, alimentate de sisteme complicate de întreținere. Contemplu acest du-te-vino necontenit și, deodată, un sentiment de bucurie mă copleșește. Încep să înțeleg. Văd cum fragmente schilodite din trupul meu sînt luate, și altele, refăcute, se întorc. Grefe sintetice vin să înlocuiască țesuturile și organele compromise. Într-un colț al încăperii se adună, pe o masă, oasele și alte părți eliminate definitiv din organism. Mormanul crește atît de mult, încît îmi dau seama că o mare parte a corpului meu a trebuit să fie înlocuită.

Undeva, într-un recipient de o construcție complicată, zăresc mulajul creierului meu și mă cutremur. Oare și creierul îmi va fi smuls? Îmi dau curînd seama că acest lucru s-a și întîmplat, însă mai de mult: creierul, desigur, grav lezat, mi-a fost „recondiționat" și probabil că deșteptarea a survenit o dată cu reimplîntarea encefalului în craniu. Dar, oare, după atîtea prefaceri adînci, voi mai fi același?

Iureșul continuă, nepăsător față de întrebarea mea. Reprezentanții seminției „smaraldului" mă reconstituie, iar lucrul, minuțios și exact, al aparatelor care acționează îmi indică marea perfecțiune a operației, evoluția ei sigură.

Dar mulțumirea mi se preface, treptat, în amărăciune și revoltă față de mine însumi: Eu, Ralf, urmează deci să fiu salvat, în timp ce ceilalți doi, Alfred și Anatol, au pierit, ca victime ale ușurinței mele. Cei nevinovați plătesc, în vreme ce tehnofizicianul Ralf Olson așteaptă să fie salvat, astfel ca să-și poată „trăi viața".

Să-mi trăiesc viața? Dar o merit eu oare?... Ce valoare poate avea marea aventură cosmică a cunoașterii dacă poartă petele unor îngrozitoare micimi omenești? Elanul pămînteanului spre *tăriile firmamentului înseamnă sublimarea gîndirii, a tehnicii, dar* și a virtuților umane: Cosmosul trebuie să fie curat, trebuie să fie o cale cu adevărat umană, iar cei nedemni să se dea la o parte. Numai astfel se va înălța, în confruntarea lumilor, făptura omenească. *Ce drum să aleg?...* Să *sfărîm tot acest aparataj de îndată* ce mîna-mi va redobîndi vigoarea de altădată? Să mă prezint, la întoarcerea pe Pămînt, înaltului juriu al cosmonauților, cerînd cea mai aspră pedeapsă?

Deasupra capului meu s-a aprins o lumină. S-a stins și iar s-a aprins, ca și cum semnalizează... Ridic privirea... O, Doamne, să fie oare adevărat?! Printr-o mare secțiune ovală, transparentă a tavanului zăresc o altă încăpere. Doi alți oameni — mi se pare *că sînt Alfred și Anatol — au fost supuși aceleiași operații de* reconstituire biologică, ca și mine. Dar parcă mutilarea lor e mai totală și am impresia că agregatele de refacere lucrează mai încet, mai nesigur, ca și cum n-ar ști uneori ce să mai întreprindă. *Smaraldienii din fața lor s-au oprit, imobilizați, în poziții care* poate că exprimă consternarea.

Trei făpturi sfîrtecate...

O, Cosmosule, care înghiți atîtea vieți omenești, setoase de noi adevăruri și noi frumuseți! *Cît* aș dori să-i cruți pe prietenii mei... Dar oricare e acum soarta lor, vina mea este la fel de mare. Dacă Alfred și Anatol mai trăiesc și vor putea fi salvați, existența și-o vor datora aceleiași seminții a smaraldului care mă salvează

şi pe mine, simbol al punţii de omenie ce trebuie să unească lumile.

Imaginea a pierit atît de repede! Să fi fost cu adevărat ei, Alfred şi Anatol? Cine ştie dacă nu m-am înşelat.

Prin ovalul transparent văd acum jucînd alte şi alte umbre, de cele mai diferite forme. Realitate sau halucinaţie?

Şi deodată „meduza verde“ reapare: gigantică, învăluitoare, aşa cum a fost cînd a înghiţit racheta noastră după accident. Smaraldienii au pierit ca prin farmec din preajma mea. Înot parcă într-un nesfîrşit ocean verde, ridicat şi coborît pe talazuri uriaşe. Nu-i zăresc ţărmul!

OVIDIU ŞURIANU

— Timişoara —

Ovidiu Şurianu s-a născut în anul 1920 în Surdeşti, reg. Maramureş. A terminat Facultatea de medicină veterinară la Bucureşti şi în prezent este medic veterinar la Timişoara.

În trecut a colaborat mai mulţi ani la „Ziarul ştiinţelor"; în ultimul timp a publicat povestiri în revista „Scrisul bănăţean" şi în colecţia „Povestiri ştiinţifico-fantastice".

S-A NĂSCUT UN MUNTE

Observatorul special de pe culmea Parîngului Mare era într-o fierbere nemaipomenită: paşi grăbiţi răsunau pe coridoarele strîmte şi pe scări, uşile glisante se închideau şi se deschideau fără încetare, cineva împărţea cu glas tare dispoziţii scurte încoace şi încolo, glasul altuia repeta în faţa microfonului cifre şi formule, monoton ca un automat. Înfrigurarea îl cuprinsese mai ales pe Nicolae Creţu, reporterul; el se foia de colo pînă colo, încurcîndu-i pe tehnicienii care-şi puneau la punct aparatele şi pe oamenii de ştiinţă care-şi pregăteau materialul pentru observaţii, voia să ştie şi să vadă totul, trecea de la o fereastră la alta, privind peisajul prin geamurile groase, rotunde ca hublourile astronavelor, urca apoi în fugă scările pînă în cupola perfect transparentă din silico-

lit, ce domina observatorul, își aducea aminte subit de misiunea sa acolo și scotea un blocnotes voluminos în care de-abia scrisese cîteva rînduri.

— Acuși o să-mi încep darea de seamă la microfon și uite că mi-am pierdut cumpătul ca un școlar înaintea examenului! Ia să recapitulăm puțin : mai sînt două ore — și aruncă o privire grăbită spre ceasul brățară — hait !... Uite cum trece timpul !... Ne desparte, așadar, o oră și jumătate de clipa cea mare : vom fi martorii desăvîrșirii unei opere grandioase, pe lîngă care pălesc realizările faraonilor, grădinile Semiramidei, barajul din strîmtoarea Behring, tot ce s-a făcut pînă în prezent în materie de tehnică... Adică, mi se pare că aici n-am dat tocmai cele mai nimerite exemple, dar n-are a face... În fine... Să smulgi de pe orbita lui un asteroid și să-l aduci pe Pămînt, să-l faci să cadă cu viteză redusă chiar pe solul patriei noastre, intr-un loc ales anume, ce, asta-i un fleac ? ! Și nu e vorba de un pietroi oarecare, ci de unsprezece miliarde de tone de minereu, cu șaizeci la sută fier și zece la sută alte metale, printre care : *zirconiu, titan, crom, mangan, vanadiu... mi se pare că* astea-s. Peste o oră și jumătate... ba nu, peste o oră și douăzeci de minute bogăția aceasta imensă va fi a țării noastre !

Cum s-a ajuns aici cred că știe toată lumea : inginerul Emil Drăgan, care se găsește în momentul acesta la doi pași de mine, în fața ecranului postului de radiolocație, a initiat acum cîțiva ani o serie de experiențe, în cadrul cărora, cu ajutorul unor dispozitive *nucleare, a „luxat“ de pe orbită mici obiecte cosmice — bolizi și* asteroizi de ordinul sutelor sau miilor de tone —, făcîndu-le să se plaseze pe alte orbite. A perfecționat apoi sistemul așa de mult, încît astăzi sîntem în măsură să imprimăm unor astfel de obiecte cosmice, cu o precizie de-a dreptul uimitoare, orice orbită dorim, să le facem să alerge chiar pe orbita planetei noastre, să „ajungă“ din urmă Pămîntul și astfel să cadă pe sol cu viteză redusă, în lo*cul stabilit dinainte, întregi, fără să se consume prin ardere în at*mosferă !

În sfîrșit, cînd metoda a fost bine pusă la punct, s-a hotărît aducerea asteroidului Mara în apropierea bazinului carbonifer de pe Valea Jiului... Asteroidul — descoperit de însuși inginerul Drăgan și botezat așa după numele logodnicei sale, cunoscuta poetă Mara Costin — va atinge solul dincolo de Urda, pe cursul de sus al *Latoritei, chiar astăzi, peste o oră și... peste o oră și zece mi*nute !

...Ne găsim aici, în observatorul cel mai apropiat de locul căderii asteroidului ; observatorul e construit anume în scopul acesta, perfect izolat acustic și termic, rezistent la cele mai grele încercări ; jur-împrejur, pe o rază de zeci de kilometri, nu se află țipenie de om...

Soneria țîrîi în clipa aceea prelung, făcîndu-l pe reporter să-și întrerupă solicolul ; toți tresăriră mirați peste măsură.

— E cineva afară !

— *Vreun nebun care s-a strecurat printre cordoanele de pază!...*

— Poate-i un mesager...

Însuși inginerul Emil Drăgan se repezi la intrarea rotundă ca un capac de etuvă ; *mecanismul care o acționa fu pus grabnic în*

funcţiune şi numaidecît apăru în cadrul circular nu figura vreunui exaltat dornic de senzaţii tari şi nici a purtătorului vreunui mesaj tainic, ci silueta mlădie, ca un lujer de floare, a unei fete în costum de alpinistă. Emil Drăgan încremeni.

— Mara !...

Fata, cu ochii mari, căprui, nevinovaţi ca de copil, ezita între un zîmbet care trăda bucuria întîlnirii cu cel drag şi-o umbră uşoară de teamă că va fi certată.

— Am autorizaţie, zise candid, întinzînd cu degetele-i trandafirii o hîrtie. M-a paraşutat un planor acum zece minute. Voiam să-ţi fac o surpriză...

— Frumoasă surpriză ! Tu nu ştii că aici e periculos ? Peste o oră se va prăbuşi din cer un munte abia la cîţiva paşi de noi...

Mara nu păru impresionată de perspectiva aceasta ; cu ochii ei mari, iscoditori, cerceta interiorul observatorului, liniile lui elegante, rotunjite, care sugerau rezistenţa, aparatura complicată şi variată, feţele oamenilor, viitori martori ai unui eveniment spectaculos fără seamăn.

— Ai pregătit aici totul, Emil, aparate, specialişti, ba chiar şi un reporter... totul, după concepţia ta de om de ştiinţă, pe care îl interesează doar ceea ce se poate măsura... Aveai însă nevoie şi de un poet...

Inginerului i se însenină fruntea şi în cele din urmă zîmbi.

— N-am timp să te cert, Mara, şi o să fiu astăzi de acord cu tine : li s-a făcut o mare nedreptate poeţilor pentru că n-au fost de faţă la descoperirea polilor, la primii paşi în Cosmos ori în clipa cînd oamenii au pus întîi piciorul pe Lună...

— Emil !...

— Să lăsăm gluma ; vino mai bine în cupolă să vezi asteroidul care-ţi poartă numele...

Şi, luîndu-şi logodnica de mînă, inginerul Drăgan urcă scările în fugă, sărind cîte două trepte deodată.

De aici, priveliştea se deschidea vastă, cuprinzînd munţii şi văile pînă departe ; cerul era senin, pădurile unduiau în vale, dar Mara era dezamăgită : nici urmă de asteroid ! Inginerul se aşezase la locul său din faţa ecranului radar.

— Abia acum e pe cale să intre în păturile superioare ale atmosferei, anunţă el după cîteva minute.

— Îmi închipui ce groaznică va fi ciocnirea cu Pămîntul ! Se ştie sigur unde va cădea ? îngînă Mara care pălise uşor.

— Cu o aproximaţie de vreo doi kilometri în plus sau în minus ; dacă aş şti cu siguranţă...

— Mai are acuma vreo importanţă ? Tot nu l-ai putea opri să cadă acolo unde-o să vrea, zise Mara cu ochii la cadranul ceasului electric. Mai sînt douăzeci şi nouă de minute..., şi glasul îi tremura de tulburarea cu greu reţinută.

— Nu l-aş putea opri, desigur, dar ne-am potrivi aparatele din timp, ne-am îndrepta spre locul acela obiectivele telescoapelor, ale aparatelor de filmat şi ale camerelor de televiziune, aşa că n-am pierde clipa contactului dintre asteroid şi sol. Aici o secundă contează enorm...

Pe nesimţite cerul devenise de un albastru lăptos ; frunzişul pădurilor din vale se înfiora uşor, trezit de-o boare iscată, aşa, din senin. Mara se înfioră şi ea.

— Parcă mă cuprinde frica, zise apropiindu-se de Emil Drăgan. Acesta îşi ridică ochii spre ea şi-i luă mîinile mici într-ale sale :

— N-o să fie catastrofă, Mara ; meteoritul din Arizona, deşi era mai mic, a făcut mai mult prăpăd decît va face al nostru...

— Douăzeci şi două de minute !...

Cerul devenise livid ; în vale, pădurea fremăta ca la apropierea furtunii ; umbra se întindea peste verdele viu al păşunilor alpine, deşi nu erau nori. Mara se liniştise puţin, cu un binoclu puternic ea cerceta coastele munţilor din faţă.

— Ia te uită !... Două puncte se îndepărtează de insula aceea mare de jepi... Sînt animale, desigur... animale mari... Doi urşi, Emil ! Sînt urşi !... Priveşte !

Inginerul Drăgan îndreptă într-acolo tubul lung al unei lunete.

— Sînt urşi, într-adevăr ; urcă muntele spre Urda... Şi, iată, au părăsit pădurea din vale căprioarele !... Urcă şi ele... Poate vor să treacă în Valea Latoriţei !...

Dacă privea mai bine, un popor întreg de sălbăticiuni se îndrepta cu grabă spre culmile Urdei cu intenţia vădită de a trece muntele. Emil Drăgan îşi îndreptă luneta spre poalele Coastei lui Rus şi, ca fulgerat de o revelaţie, se repezi numaidecît la microfon.

— Asteroidul Mara va cădea peste optsprezece minute între munţii Urda şi Coasta lui Rus, în zona izvoarelor Lotrului ! Îndreptaţi observaţiile spre punctul acela, urlă el, apoi se precipită pe scară la parter unde Mara şi Nicolae Creţu îl auziră dînd diferite indicaţii cu glas tare.

— Încă cincisprezece minute ! spuse el, reluîndu-şi locul la postul său de observaţie. Şi inimile tuturora bătură mai repede, tulburarea li se urcă în obraji pînă şi celor mai cutezători.

Cerul bătea acum în violet şi se stîrnise un vînt care şuiera prelung deasupra crestelor. Sub bolta de silicolit încetase orice discuţie ; doar vocea lui Nicolae Creţu răsuna cu accente ciudate în lumina lividă care învăluise culmile ; vuietul pădurilor păru că se ridică în aerul care vibra, cerul îşi schimba mereu culoarea spre purpuriu şi, nu se ştie de unde, apărură grămezi de nori albi cu margini roşcate. Un fulger imens străbătu cerul şi munţii se cutremurară de ecourile prelungi ale tunetului ce-i urmă.

În faţa microfonului, Nicolae Creţu îşi făcea darea de seamă cu glas puţin alterat de emoţie.

— Mai sînt cîteva minute pînă cînd asteroidul Mara va atinge solul în apropierea noastră, de două ori mai aproape decît presupuneam acum o oră... Deocamdată nu se vede din cauza norilor care s-au adunat, dar îi simțim prezența : el dislocă mase uriașe de aer cu trei sute de metri pe secundă, ceea ce explică fenomenele atmosferice la care asistăm...

Fulgerele se înteţeau şi o lumină albăstruie, ca în timpul cutremurelor, începu să joace pe crestele munţilor. Un tunet obişnuit păru că se prelungeşte la nesfîrşit, că se întăreşte mereu, pînă cînd munţii se cutremurară.

— Asteroidul !

La zenit norii se învîrtejiră, repezindu-se spre coasta Urdei, ca şi cînd ar fi fost goniţi din urmă cu harapnice de foc ; cerul se umplu dintr-o dată cu aburi albi străbătuţi de fulgere şi de rîuri lungi de flăcări ; prin marea de neguri păru că trece o umbră uriaşă în zgomotul a mii de tunete care pătrunse pînă şi în observatorul aşa de bine izolat, apoi în clipa următoare o zguduitură nemaipomenită îi aruncă pe oameni prin toate colţurile, scuturînd cu atîta putere vîrful Mîndrei încît senzaţia unei prăbuşiri iminente a întregului observator în abis străbătu cu groază inimile tuturora. Pe alocurea se prăvăliră avalanşe de stînci ; un nor imens de pulbere şi fum se ridica din văi cu o iuţeală neobişnuită, întunecînd cuprinsul ; în tot acest timp muntele continua să vibreze ameninţător.

Mai întîi Emil Drăgan se repezi s-o ridice pe Mara, care, leşinată pe jumătate din cauza izbiturii, era paralizată de groază.

— Mara !... Mara, draga mea, a trecut !... îi striga el şi căuta s-o aducă în simţire, sărutînd-o şi zguduind-o.

Trecură cîteva minute pînă cînd îşi reveniră cu toţii. Mase mari de praf, aburi şi fum se ridicau încă, dar la înălţimea Mîndrei vîntul le spulbera, luminînd încetul cu încetul cuprinsul. Atunci Emil Drăgan se ridică deodată cu faţa transfigurată de emoţie, arătînd cu degetul întins :

— Priviţi !... S-a născut un munte !...

Din mijlocul negurilor începea să se iţească un pisc roşcat prăpăstios acolo unde cu cîteva minute înainte fusese o căldare străjuită de munţi.

— Producţia de fier a ţării noastre pentru două secole ! adăugă inginerul, în timp ce ceilalţi priveau tăcuţi şi înfioraţi cum noul munte ieşea încetul cu încetul din crisalida sa de nori.

— O vorbă, Emil, întrerupse Nicolae Creţu tăcerea. Cum ţi-a venit în minte că asteroidul va cădea dincoace de Urda ?

Inginerul zîmbi : era primul zîmbet care-i lumina figura după această strălucită încununare a strădaniilor sale.

— Mara îmi spune mereu că poeţii sînt înzestraţi cu facultăţi deosebite, ceea ce le permite să vadă aspecte ale fenomenelor care ne scapă nouă, oamenilor de ştiinţă. Ei bine, afară de poeţi,

mai sînt ființe înzestrate cu un fel de clarviziune care încă ne scapă. Se spune că șoarecii părăsesc vasele în primejdie de a naufragia, iar șerpii prevăd cutremurele. Cînd am văzut sălbăticiunile fugind spre Valea Latoriței, mi-am dat seama că ele, presimțind primejdia, se refugiază într-un loc ferit ; instinctul nu le-ar fi mînat pe toate spre pieire ! Îmi pare bine că nu m-am înșelat... Și acum la treabă ! Să vedem mai de-aproape ce pradă i-am smuls cerului !...

FLORIN ZĂGĂNESCU

CANDIDAT ÎN ȘTIINȚE TEHNICE

Considerații teoretice pe marginea povestirii „S-a născut un munte"

Cînd, în anul 1918, i-a spus fizicianului austriac Hans Thiring „Ce păcat că Pămîntul n-are o Lună pe o orbită imediat în afara atmosferei sale...", marele Einstein avea în vedere posibilitatea unui experiment grandios al unora dintre elementele teoriei sale. Astăzi, cînd lansările de sateliți artificiali tot mai grei au intrat în cotidian, omul se poate gîndi chiar la schimbarea traiectoriei micilor planete, ca o activitate care va intra, probabil, în preocupările savanților secolului următor. De fapt, în lucrarea *„Vise despre Pămînt și cer", publicată cu mulți ani în urmă de cunoscutul* K. E. Țiolkovski, oamenii viitorului schimbau la dorință mersul asteroizilor. Ideea a fost reluată de inginerii polonezi V. Geisler și N. Pankov, care în anul 1957 au propus „mutarea" asteroidului Hermes (masa aproximativ 10^9 tone) pe o orbită circumterestră, avînd în vedere și faptul că acest asteroid se apropie foarte mult de Pămînt (la 0,0052 unități astronomice = 7,8.107 km în anul 1937). Importanța planetelor mici în cercetarea spațiului interplanetar a fost relevată cu diferite ocazii, printre care se numără și comunicarea inginerului american G. M. Kohler, ținută la cel de-al XIII-lea Congres al Federației Internaționale de Astronautică (1962).

O temă asemănătoare atacă și povestirea de anticipație a lui Ovidiu Șurianu, al cărui erou a lucrat la „aducerea" unui asteroid pe teritoriul țării noastre. Lăsînd la o parte faptul că această activitate, extrem de complexă, va putea fi efectuată doar de forțele unite ale întregii lumi (chiar la data cînd și-o imaginează autorul), ideea în sine pare atrăgătoare, demnă de imaginația înflăcărată a omului-savant al epocii comunismului atotbiruitor. Totuși trebuie avut în vedere unele aspecte deose-

bit de dificile ale problemei, care, poate, vor fi soluționate de oamenii viitorului, de o manieră mult mai simplă și mai elegantă decît ne putem imagina la ora actuală. Să ne imaginăm, în acest scop, că din sistemul de asteroizi care compun mica planetă Eros și care se rotesc în jurul centrului ei de gravitate se „alege“ unul cu masa de cca. 11.10^{9} tone (ceea ce corespunde unui diametru de peste 3 km). La afeliu (1,8078 u.a) viteza asteroidului este de cca. 19,184 km/s. Ea trebuie redusă cu aproximativ 484 m/s, pentru ca acest asteroid, ajungînd în apropierea Pămîntului (de exemplu în 1975 va fi la cca. $2,25.10^{7}$ km de noi) să devină satelit al planetei noastre. Energia care trebuie consumată pentru această schimbare de viteză este de ordinul $1,3.10^{18}$ kgm, adică aproximativ 3 500 de miliarde kWh ! Dacă ar trebui ca frînarea să fie realizată folosind motoare-rachetă care să întrebuințeze cuplul hidrogen lichid plus oxigen lichid (și să aibă un randament de cel puțin 50%), atunci pe asteroid vor trebui aduse nu mai puțin de 800 milioane tone de combustibil !! Este destul de probabil că se va găsi un alt mijloc, deoarece chiar în prezent există părerea că o asemenea operație poate fi efectuată doar utilizînd explozii nucleare dirijate, cu puteri de ordinul sutelor de megatone. Pare a nu fi exclusă posibilitatea aducerii cu rachete nucleare a unor asemenea încărcături pe asteroidul ales. De fapt, probabil vor fi montate și puternice încărcături termonucleare, a căror declanșare va fi comandată automat de la sol, dacă experiența ar da greș și ar periclita Pămîntul. Calcule aproximative arată că viteza la periheliu devine de cca. 33,7 km/s, ceea ce corespunde unei viteze relative la Pămînt de aproximativ 4 km/s, iar dacă orientarea s-a făcut corespunzător, asteroidul se va roti în jurul planetei noastre la cca. 20 000 km altitudine.

Problema aducerii pe Pămînt a acestui gigantic „satelit natural creat artificial“ apare și mai dificilă. Este de presupus că operația va începe numai după ce au fost stabiliți cu precizie parametrii orbitei și caracteristicile de mișcare ale asteroidului. Se poate presupune că, folosind o tehnică similară celei utilizate pentru schimbarea orbitei, se va trece pe o orbită de transfer, eliptică, cu perigeul la cca. 200—500 km. Ulterior, nemaiputîndu-se acționa încărcături nucleare, din considerente de securitate pentru zborurile cosmice curente etc., este posibil să se reducă treptat viteza asteroidului-satelit, forțîndu-l să parcurgă o traiectorie spirală intrată parțial în atmosfera densă a planetei. Evident, această metodă care prevede reducerea aerodinamică a vitezei, este de lungă durată ; ea ar putea fi scurtată prin metode reactive, destul de greu de anticipat la nivelul tehnicii actuale. Este totuși destul de greu de explicat cum, coborînd spre Pămînt, pe ultima spirală a traiectoriei, cu viteza de cca. 300 m/s, asteroidul nu va provoca mari dezastre... Chiar dacă s-ar reduce de zece ori această viteză, totuși energia cinetică corespunzătoare (avînd în vedere masa enormă) va atinge o cifră corespunzînd la peste o mie de miliarde de kilocalorii ! În prezent este destul de greu de presupus ce metodă va fi folosită de specialiștii viitorului pentru ca efectele termice ale acestei căderi să nu le depășească pe cele... mecanice ! Astfel, dacă Pămîntul ar fi ciocnit de un astfel de „meteorit gigantic“, în locul căderii nu numai că n-ar apărea un munte, dar ar rămîne un crater cu diametrul de mai multe sute de metri ! Dacă, din greșeală, ar nimeri în ocean, ar ridica valuri cu înălțimea de peste un kilometru, dislocînd o masă enormă de apă, care ar cădea sub forma unui adevărat potop pe întregul cuprins al Pămîntului. Desigur, aceste calamități nu se vor întîmpla, iar prezentarea lor are doar scopul de a face o comparație asupra energiei care va trebui consumată pentru a frîna satelitul-asteroid și a-l aduce exact în locul calculat. Poate, cine știe, lăsînd această operație pentru mileniul următor, omenirea va învăța să frîneze gigantul cu cîmpuri de gravitație create și dirijate în sens invers coborîrii „muntelui din cer“...

TUDOR ARGHEZI *despre* I. C. VISSARION

...Mă gîndesc în momentul de față la talentatul țăran scriitor Vissarion, dispărul parcă pe vecie cu valoarea lui indiscutabilă. El e autorul unei admirabile cărți „Privighetoarea neagră", pe care cititorul de literatură frumoasă ar căuta-o zadarnic în librării. Să nu uităm că Vissarion a fost și un om de știință. Matematicile, fizica și chimia făceau parte din preocupările lui constante și pe neștiute le practica asistat de un cal și un cîine în bordeiul lui din Costești-Vale. Să nu uităm nici atitudinea lui politică și socială, căci Vissarion a fost unul din premergătorii răscoalelor țărănești din 1907...

22 februarie 1965

Din salutul adresat de maestrul
TUDOR ARGHEZI
Conferinței pe țară
a Uniunii scriitorilor din Republica
Socialistă România

*Agerul pămîntului**

I. C. VISSARION

...Acoperișul palatului era o suprafață întinsă acoperită cu beton, mărginită de un zid tot de beton de jur-împrejur. Suprafața asta cuprindea ca patruzeci de pogoane, iar în centrul ei era o cameră de sticlă, cu acoperișul boltit și cu o lunetă îndreptată spre cer.

---

* AGERUL PĂMÎNTULUI *este o forță elementară, un personaj-simbol care alături de învățatul Țopler și de eliberatorul lor, tînărul Floreal, se agită urmărind țeluri pozitive.*
În ciuda unei grațioase naivități a mișcării epice (să ne amintim de filmele fantastice ale

— Ciudat! vorbi Ţopler. Zmeii ăştia cercetează şi cerul! Sînt învăţăţi şi, cu toate astea, sînt răi!

— Da, în toate odăile ce le-am colindat am găsit cărţi, mii de cărţi, vorbi şi Floreal.

— Pentru ce mai vor să fie răi!? se-ntrebă şi Floreal... Eu nu-i înţeleg...

Intrară... Camera avea o formă circulară... pe peretele ei se vedeau, ca aproape în relief, unele camere ale palatului.

O masă rotundă în mijloc, circulară şi ea, cu diametrul ca de 20 de metri... Pe masă, butoane în grupe şi numerotate toate de la unu pînă la 3 001. Alte butoane mai mărunte în jurul fiecărui buton mai mare.

— Ia să apăsăm pe butonul 3 001, să vedem ce ni se arată! zise Ţopler.

Apasă, şi pe peretele alb al camerei circulare, ce o fi fost poate de marmură ori de sticlă, apăru laboratorul lui Ţopler.

— Ah! e laboratorul unde am stat închis. Un binoclu răsări dintr-un scob în masă, de lîngă buton, prin sărirea la o parte a unei clape.

Floreal luă binoclul şi se uită prin el pe perete unde apăruse laboratorul.

— Lasă că nu e nimeni în el, îl vom vizita şi-ţi voi arăta ce fel de cercetări făceam eu acolo.

Ţopler apăsă pe butonul cu nr. 1.

Un clopoţel sună şi un glas se auzi vorbind:

„Luneta e gata, puteţi privi cerul".

— Lasă-mă să văd şi eu ce s-o fi găsind prin stele, zise Floreal.

— Uită-te, dar acum n-avem timp şi-ţi mai spun că n-a ajuns ştiinţa omenească pînă acolo încît să poată privi într-o stea ca în pagina unei cărţi deschise, îi vorbi Ţopler.

— Ştiu, dar... oh!... Ce frumos este cerul! Ăsta e Saturn! îi văd inelele! Ce-or fi ele?...

Ţopler apăsă pe un alt buton la întîmplare.

O încăpere plină de maşini apăru pe perete. Pe uşa ei scria: „Sala maşinilor".

— Ascultă, iubitul meu, vorbi Ţopler, deocamdată lasă cerul, că e prea sus şi înecat de lumină, iar pămîntul acesta e prea jos şi copleşit de întuneric. Nu-i pasă lui de durerile pămîntenilor. Treci aici, că eu scobor în **sala maşinilor**. Închipuieşte-ţi groaznica posibilitate de a sosi zmeii care au rămas vii. Ne pierd c-o suflare!... Trebuie să aflăm secretele palatului, căci numai atunci vom fi mai puternici ca zmeii. Mă duc în **sala maşinilor** să văd

---

lui Méliès!), căutările lui I. C. Vissarion sînt îndeobşte ştiinţifice. In acest „roman fantastic", înşişi zmeii sînt ahtiaţi de ştiinţă, iar palatul lor e utilat cu miracole tehnice, în genul unui Stahlstadt, cetatea construită de profesorul Schultze, geniul rău din romanul lui Jules Verne „Cele cinci sute de milioane ale Begumei". I. C. Vissarion nu uită să sublinieze că zmeii „sînt puternici numai în mijlocul născocirilor ştiinţifice, care le fac puterile de milioane de ori mai mari". Această afirmaţie dezvăluie ideea autorului că ştiinţa e o amplificatoare nemăsurată a puterii, dar şi că sensul ştiinţei depinde, în esenţă, de conştiinţa celor ce o promovează (n.r.)

cum le putem mînui. Tu stai aci sus şi apasă pe butoane, priveşte interiorul camerelor ce apar pe perete şi caută, că trebuie să fie p-aci planul palatului... Ager ! strigă el.

Ager arătă cu mîna în partea de miazăzi a palatului, ca semn că este acolea.

— Vreau să mă iei de-aici.

— Sînt gata, prietene, se auzi vocea lui groasă.

O uşă se deschise şi o cutie cu foteluri de jur-împrejur se văzu răsărindu-i în faţă.

— Ce-o mai fi şi asta ?!...

Nimeni nu-i răspunse.

— Trebuie să fie un aparat de suit şi scoborît, un ascensor, descensor... care s-a pus în mişcare la sunetul vocii mele... Da, zmeii trebuiau să aibă şi mijloace de astea de a urca şi a scobori repede şi fără să se ostenească. Dar, neştiind să umblu cu el, cine ştie ce pot păţi... Frate Agerule, ia-mă tu şi scoboară-mă, fii tu deocamdată descensorul meu.

Ager făcu palma căuş şi Ţopler urcă în ea. Dispăru în jos.

. . . .

Ţopler urcă acum cu ascensorul ; pricepuse felul cum trebuie să se folosească de el.

— Am priceput, fiule, unde se găsesc inima şi sufletul acestui palat minunat : aici, în camera asta.

Deschise şi el marele registru, unde scria : „Camera Centrală" şi citi uimit ca o jumătate de oră...

Apăsă un buton şi de jur-împrejurul pereţilor albi apărură o sumă de pătrate în care se reflectau ca şi zugrăvite interiorul celor trei mii de camere. Se vedeau în ele mesele, scaunele, paturile, dulapurile cu cărţi, tablourile şi toate ce se mai găseau.

— Să aşezăm acum „semnalele prevestitoare", spuse Ţopler, sau antenele palatului.

Apăsă pe un buton roşu şi o lampă se aprinse în faţă-i.

— E semn că semnalele prevestitoare vor funcţiona numaidecît.

Floreal strigă :

— Iată capitolul ăsta, citeşte-l, iubite maestre !

Ţopler ceti tare :

— „Palatul poate fi azvîrlit în aer chiar de la marginea mării. Cele trei mii de butoaie din dinamită zidite în temeliile lui pot fi aprinse din trei puncte : din punctul numit stînca neagră, din stînca albă şi din stînca roşie. Dacă Ţopler se eliberează cumva şi ar vrea să facă din palat o cetate a lui cu neputinţă de cucerit, el va putea fi făcut pulbere cu tot palatul. Ţopler liber înseamnă moartea noastră".

— Harta insulei... repede, repede, Floreal !

Floreal căută în cartea mare şi găsi că în cartea 109 se află harta insulei.

— Dar unde, unde, în ce dulap e cartea asta ?

— „Mijloacele de transport ale celor dorite", citi Ţopler — Evrica ! Apăsă un buton albastru. O voce de femeie rosti :

— Porunceşte, stăpîne !

— Voiesc cartea 109.

— Numaidecît...

Prin aer venea acum o carte, din camera 109, ce se vedea în pătratul ei. Cartea veni și se așeză singură pe masă.

Țopler o desfăcu și văzu harta...

— Oh !... dar insula are opt milioane de kilometri pătrați... un întreg continent.

— Uite aici, aici... e însemnată stînca neagră !

— Și aici, în partea astălaltă : stînca albă.

— Ce putem face ? !...

— Rupeți, tăiați, smulgeți firelele... repede, cît se poate de repede !... O voce s-auzi în aparatul de vestire :

„Stăpînii, prea puternicii zmei, feciorii Măriei tale, luminată împărăteasă, sînt în zbor deasupra mării... Sosesc veseli, sănătoși și puternici !"

— Hait ! ne-am dus !... Repede, fiule, repede !... Vin zmeii...

Floreal, luat în palmă de Ager, scoboară în pimniță...

— Ține la dreapta ! spunea Țopler. Acolo... alea sînt !... Smulge... Ager, smulge tu !... Rupe !... Ager smulse două fire...

— 'Nainte, spre răsărit, repede... Acolo !... Rupe ! Ager !... Așa ! Spre miazănoapte... repede !... Sînt tot două... alea sînt... Smulge ! Iute !... Ah !... S-a făcut...

— Veniți sus... Ba nu ! Legați firele de mașinile de electricitate statică... repede !... Floreal, ce-ai citit în școală de nu le cunoști ?

„Prea puternicii zmeii, feciorii Măriei tale, luminată împărăteasă, au trecut marea !... Vin..." — *se auzi iar în pîlnia vestitorului.*

Țopler vedea interiorul pimniții de parcă l-ar fi avut în față.

— Iute !... Iute !... strigă el. Ah, Floreal, alea sînt dinamuri !... Cele de sticlă... sînt mașinile... Acelea ! Iute !... Fă contactele bine !... Ah !.... Ah !... Veniți sus, că le pun în funcțiune !... Sosesc zmeii !... Floreal fu aproape azvîrlit pe terasa palatului de către mîna puternică a lui Ager.

— Dar eu, eu ce fac ? ce mă fac ? întrebă Agerul.

— Cît timp zmeii ni se vor împotrivi numai cu puterile lor trupești, n-avem de ce să ne temem de ei. Ei sînt puternici numai în mijlocul născocirilor științifice, care le fac puterile de milioane de ori mai mari. Ascunde-te în pimniți !... Vom mai vedea ce o fi de făcut. Reduși la puterea lor, vor fi slabi, căci glonțul îi străbate, paloșul îi taie, focul îi arde, funia îi poate strînge de gît ! Numai în mijlocul invențiilor pe care s-au făcut ei stăpîni, numai în mijlocul lor sînt puternici... În afară de ele sînt carne fragedă, sînt tot așa de supuși morții cum sîntem și noi !... Iute, Ager, în pimniță și, de ne auzi strigînd, vino și fă ce ți-om spune ori ce-i pricepe singur că trebuie să faci.

Floreal citi repede :

„Poți ține pe cineva prins într-o cameră, închizîndu-i ușa printr-o apăsare a presei hidraulice ce va lucra îndată. În orice cameră s-ar găsi, îi poți da aer care să-l adoarmă, sau aer care să-l îmbete ca rachiul, sau aer care să-l ucidă. Apeși butonul geamăn al camerei, butonul cel mic, de la baza butonului mare și rostești din gură ce vrei să se facă și se va face. Vibrațiile acustice pun în mișcare servomotoarele care vor îndeplini vorbele".

— Floreal, fii gata şi cu paloşul, că te pomeneşti că vom fi reduşi şi noi tot la puterile noastre trupeşti. Dacă...

„Luminată împărăteasă, prea puternicii feciori sosesc!“ — se auzi în pîlnia vestitorului.

Ţopler stinse toate luminile.

— Ce faci? Aprinde-le! şopti Floreal.

— Aşa spune aici. E semn că sînt aşteptaţi. Acuşi le aprind.

Palatul tot fu din nou luminat. Floreal se uită într-o oglindă din faţă. Trei bărbaţi, cu trupurile de la jumătate încolo sub formă de şarpe, se văzură coborînd în faţa uşilor mari ale palatului şi strînseră aripile negre ca de liliac şi intrară în sală zîmbitori.

— Mama noastră ne aşteaptă cu masa pusă, da? se auzi vocea unuia din ei.

— Da! zise Ţopler.

— Dar leii de ce nu răcniră?! întrebă unul.

— Şi nici şarpele de ce nu şuieră? Ce-o fi cu el? Doar sînt hipnotizaţi să ne dea de veste dacă s-a întîmplat ceva rău. Du-te de vezi, noi mergem la mama.

Ţopler apasă pe butonul sălii mari, şi uşa se-nchise, dar unul din zmei, cel trimis afară, apucă de ieşi...

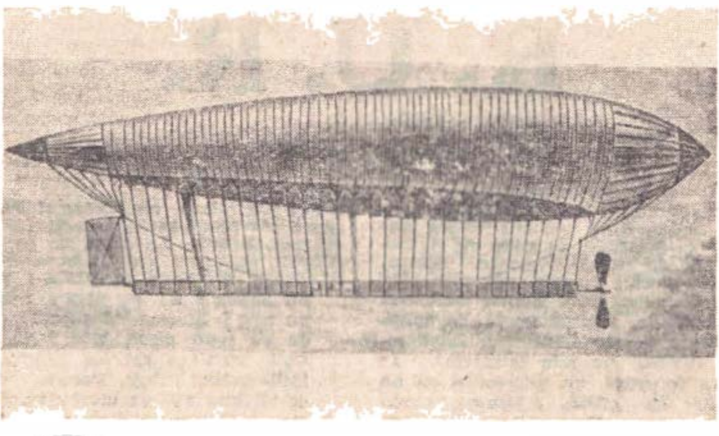
— Ce e? întrebară cei doi rămaşi în sală.

— De ce-aţi închis uşa? întrebă cel de-afară.

— Noi nu!

— Ţopler! Să ştiţi c-a scăpat Ţopler! răcni cel de afară... La camera de comandă! Cu ascensorul... că eu zbor sus acolo! spuse cel de-afară.

— Gazul de adormit în sala de intrare a palatului, zise Ţopler. Se văzu cum zmeii zburau în sus şi apoi cum cădeau încet cu aripile întinse. Căzură apoi ca nişte cîrpe şi rămaseră nemişcaţi.

Aerostatul dirijabil electric, realizat de Renard şi Krebs; experimentat în ziua de 9 august 1884

KAREL ČAPEK

Piesa R.U.R. a marelui scriitor ceh Karel Čapek (1890—1938), care, concepută în formă fantastico-ştiinţifică, dezbate de fapt probleme dintre cele mai actuale ale lumii moderne, a cunoscut de la început un succes răsunător. Apărută în anul 1920, această piesă a fost jucată în numeroase ţări străine. In traducerea de faţă a fost reprezentată şi pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti în anii imediat următori primului război mondial.

Acţiunea piesei se desfăşoară într-un mare combinat care fabrică roboţi, nişte roboţi desăvîrşiţi din punct de vedere tehnic, perfect asemănători oamenilor, cu singura deosebire că, neavînd suflet şi sensibilitate, nu cunosc durerea şi nici iubirea.

Ei sînt livraţi în cantităţi din ce în ce mai mari, reprezentînd pentru capitalişti o mînă de lucru mult mai ieftină decît a proletarilor.

La un moment dat, roboţii se revoltă împotriva oamenilor, izbutind să-i nimicească, dar o dată cu ei şi posibilitatea de a fabrica noi roboţi. Singurul om care supravieţuieşte măcelului are însă fericirea să constate cum între doi dintre tinerii roboţi (Primus şi Helena), pe care doctorul Gall îi înzestrase cu sensibilitate, se înfiripă dragostea, garanţia unică — după părerea autorului — a perpetuării omenirii.

Helena, al cărei nume e purtat şi de una dintre robotine, este soţia lui Domin, directorul general al combinatului de fabricat roboţi : R.U.R. (Rossum' s-Universal-Robot).

Dr. Gall este şeful secţiei de fiziologie şi cercetări a societăţii R.U.R.

Piesa lui K. Čapek îşi datoreşte renumele şi faptului că, prin succesul mondial de care s-a bucurat, a impus definitiv (cu trei decenii înainte de naşterea ciberneticii) noţiunea de robot.

M. A.

R. U. R.

Actul al III-lea

(Laboratorul de cercetări al combinatului. Cînd uşa din fundul scenei se deschide, se vede un şir nesfîrşit de alte laboratoare. Stînga, o fereastră ; dreapta, uşa spre sala de disecţie. De-a lungul peretelui din stînga, o masă lungă, cu nenumărate eprubete, retorte, spirtiere, chimicale, un mic termostat. În faţa ferestrei, un microscop cu un glob de sticlă. Deasupra mesei atîrnă un şir de lămpi electrice. Dreapta, o masă de scris cu volume groase. Deasupra, o lampă electrică. Un dulap cu instrumente. În colţul din stînga, un lavoar şi deasupra o oglindă mică. În colţul din dreapta, o sofa. La masa de scris, Alquist, cu capul proptit în miini.)

ALQUIST (răsfoind o carte) : Să nu găsesc ? Să nu concep ? Să nu aflu ? Blestemată ştiinţă ! O, de ce n-au notat totul ? Gall, Gall, cum se fabrică roboţii ? Hallemaier, Fabry, Domin, de ce-aţi luat atît de mult cu voi ? De-aţi fi lăsat măcar o urmă din secretul lui Rossum !... O !... (Închide cartea zgomotos.) În zadar ! Tomurile nu mai vor-

besc. Sînt mute, la fel ca totul în jur. Au murit, au murit o dată cu oamenii. Nu mai căuta! **(Se ridică, se duce spre fereastră, pe care o deschide.)** Iar *noapte! De-aş putea* dormi! Să dorm, să visez oameni... Cum, tot mai sînt stele? De ce mai sînt stele dacă nu mai sînt oameni? Doamne, de ce nu s-au *stins şi ele? Răcoreşte-mi, ah,* răcoreşte-mi fruntea, noapte de totdeauna! Dumnezeiască, sublimă, precum ai fost odinioară! Noapte, ce cauţi aici? Nu mai sînt îndrăgostiţi, nu mai sînt vise; o bătrînă mamă, mort e somnul fără vise; nu vei mai asculta nici o rugă; nu vei mai binecuvînta nici o inimă fremătătoare de iubire! Nu mai există iubire. Helena! Helena! Helena! **(Se întoarce de la fereastră. Cercetează eprubetele pe care le scoate din termostat.)** Nimic! Zadarnic! Atunci la ce bun? **(Sparge eprubetele.)** Nu se vede? Nu pot, nu mai pot... **(Ascultă la fereastră.)** Maşini, *numai maşini! Roboţi, opriţi-le!* Credeţi că le veţi putea sili să dea viaţă? O! Nu mai pot îndura! **(Închide fereastra.)** Nu, nu, trebuie să cauţi, trebuie să trăieşti... Numai de n-ai îmbătrîni prea mult! N-am îmbătrînit? **(Se priveşte în oglindă.)** Figură, biată figură! Figura ultimului dintre oameni! Arată-te, arată-te, de cînd n-am mai văzut chip de oameni! *Surîs de om!* Cum, ăsta e zîmbetul? Ce dinţi galbeni şi cum *clănţăne! Ochi, cum clipiţi! O,* dar astea-s lacrimi, lacrimi de bătrîneţe! Ochi care nu vă mai puteţi reţine lacrimile, vai! Şi voi, buze subţiri, vinete, ce murmuraţi! Cum tremuri, bărbuţă neîngrijită! Acesta e cel din urmă om? **(Se întoarce.)** Nu vreau să mai văd pe nimeni! **(Se aşază la masă.)** Nu, nu, să caut! Formule dragi, reînviaţi! **(Răsfoieşte.)** Să nu găsesc?... Să nu concep?... Să nu aflu?... **(Bătaie în uşă.)** Intră! **(Un servitor-robot intră şi rămîne lîngă uşă.)** Ce este?

SERVITORUL: Domnule, Sfatul central al roboţilor aşteaptă să-l primiţi.

ALQUIST: Nu vreau să văd pe nimeni.

SERVITORUL: *Domnule, a sosit* Damon din Hâvre.

ALQUIST: Să aştepte! **(Se întoarce.)** Nu v-am spus să căutaţi oameni? Căutaţi-mi şi *găsiţi-mi oameni! Găsiţi* bărbaţi şi femei! Duceţi-vă şi căutaţi!

SERVITORUL: Domnule, spun că au căutat pretutindeni. Au trimis în toate direcţiile expediţii, vapoare.

ALQUIST: Ei, şi?

SERVITORUL: Nu mai există nici un om pe lume.

ALQUIST **(ridicîndu-se)**: *Nici unul?* Cum, nici unul? Să poftească sfatul încoace! **(Servitorul iese.)** *Nici unul? Să nu fi* lăsat pe nimeni în viaţă? **(Bate din picior.)** *Plecaţi, roboţi!* Iar veţi începe cu plîngerile! Iar mă veţi implora să găsesc secretul fabricaţiei. Pentru asta e bun omul? Să vă vin în ajutor acum?... Ah! Să vă ajut! Domin, Fabry, Helena, vedeţi: fac tot ce pot! Dacă nu mai sînt oameni, să existe cel puţin roboţi, cel puţin umbra omului, cel puţin opera lui, o copie a lui! O! Ce nebunie e chimia!... **(Sfatul, alcătuit din cinci roboţi, îşi face apariţia; Alquist, aşezîndu-se)**: *Ce doresc roboţii?*

PRIMUL ROBOT (RADIUS): Domnule, maşinile nu pot lucra. *Nu* putem produce roboţi.

ALQUIST: Aduceţi oameni.

RADIUS: Nu mai există.

ALQUIST: Numai oamenii pot reproduce viaţa. Nu mă mai reţineţi!

AL DOILEA ROBOT: Domnule, ai milă! Spaima ne cuprinde. Vom repara tot ce am distrus.

AL TREILEA ROBOT: Am mărit *producţia de cîteva ori. Nu mai* avem loc pentru depozitarea produselor

ALQUIST: Pentru cine le-aţi produs?

AL TREILEA ROBOT: Pentru generaţiile viitoare.

RADIUS : Numai roboţi nu putem produce. Maşinile ne dau doar bucăţi de carne sîngerîndă. Pielea nu se lipeşte de carne şi nici carnea de oase. Bulgări informi — asta produc maşinile.

AL TREILEA ROBOT : Omul cunoaşte secretul vieţii. Destăinuieşte-ni-l !

AL PATRULEA ROBOT : Dacă nu ni-l destăinuieşti, pierim.

AL TREILEA ROBOT : Dacă nu ni-l destăinuieşti, pieri. Avem sarcina să te ucidem.

ALQUIST **(se ridică)** : Ucideţi-mă ! Hai, ucideţi-mă !

AL TREILEA ROBOT : Ţi se porunceşte...

ALQUIST : Mie ? Cine îndrăzneşte să-mi poruncească ?

AL TREILEA ROBOT : Guvernul roboţilor.

ALQUIST : Cine e acesta ?

AL CINCILEA ROBOT : Eu, Damon.

ALQUIST : Ce cauţi aici ? Ieşi afară ! **(Se aşază la masa de scris.)**

DAMON : Guvernul roboţilor lumii vrea să ducă tratative cu tine.

ALQUIST : Nu mă mai reţine, robot ! **(Işi ia capul în mîini.)**

DAMON : Sfatul central îţi porunceşte să-i predai manuscrisul lui Rossum.

ALQUIST **(tace.)**

DAMON : Fixează preţul. Îţi dăm cît ceri.

PRIMUL ROBOT : Domnule, învaţă-ne cum poate fi creată viaţa.

ALQUIST : V-am spus-o, v-am mai spus-o : găsiţi oameni ! Oamenii pot crea, pot înnoi viaţa, se pot înmulţi. Roboţi, vă rog, în numele Domnului, căutaţi-i !

AL PATRULEA ROBOT : Am răscolit tot pămîntul. Nu mai există nici un om.

ALQUIST : O, o, o ! De ce i-aţi stîrpit ?

AL DOILEA ROBOT : Voiam să fim ca oamenii. Voiam să devenim oameni.

RADIUS : Voiam să trăim. Sîntem mai capabili decît oamenii. Ştim tot. Putem tot.

AL TREILEA ROBOT : Ne-aţi dat arme. Trebuia să fim stăpîni.

AL PATRULEA ROBOT : Domnule, am cunoscut păcatele oamenilor.

DAMON : Trebuie să ucizi şi să domneşti dacă vrei să fii ca oamenii. Citiţi istoria ! Citiţi cărţile ! Trebuie să stăpîneşti şi să ucizi ca să fii om !

ALQUIST : Ah, Damon, nimic nu e mai străin omului ca propriul său chip !

AL PATRULEA ROBOT : Dacă nu ne dai formula înmulţirii, pierim.

ALQUIST : N-aveţi decît să crăpaţi ! Voi, obiecte, voi, sclavi, vreţi să vă mai şi înmulţiţi ? Dacă vreţi să trăiţi, reproduceţi-vă ca vieţuitoarele !

AL TREILEA ROBOT : Oamenii nu ne-au dat harul reproducerii.

AL PATRULEA ROBOT : Învaţă-ne să facem roboţi.

DAMON : Vom naşte cu ajutorul maşinilor. Vom construi o mie de mame cu aburi. Şi vom lăsa să curgă din ele un val de viaţă. Viaţă ! Roboţi ! Numai roboţi !

ALQUIST : Roboţii nu sînt viaţă. Roboţii sînt maşini.

AL DOILEA ROBOT : Am fost maşini, domnule. Dar prin spaimă şi durere am devenit...

ALQUIST : Ce ?

AL DOILEA ROBOT : Am devenit făpturi însufleţite.

AL PATRULEA ROBOT : În noi se dă o luptă. Sînt clipe cînd simţim ceva în noi. Ne vin idei cum n-am mai avut.

AL TREILEA ROBOT : Auziţi, o, auziţi, oamenii sînt taţii noştri ! Vocea care strigă voinţa voastră de-a trăi, vocea care se tînguie, vocea care exprimă gînduri, vocea care vorbeşte despre eternitate e vocea lor ! Noi sîntem fiii lor !

AL PATRULEA ROBOT : Dă-ne testamentul oamenilor !

ALQUIST : Nu există aşa ceva.

DAMON : Dezvăluie-ne secretul vieţii !

ALQUIST : S-a pierdut.

RADIUS : L-ai ştiut.

ALQUIST : Nu, nu l-am ştiut.

RADIUS : Se afla scris.

ALQUIST : S-a pierdut. A fost ars. Eu sînt cel din urmă om, ro-

boţi, şi nu ştiu ce ştiau ceilalţi. *I-aţi ucis !*

RADIUS : Ţie ţi-am cruţat viaţa.

ALQUIST : Da, viaţa ! Călăilor, m-aţi lăsat să trăiesc. I-am iubit pe oameni, dar pe voi, roboţi, nu v-am iubit niciodată. Vedeţi ochii aceştia ? N-au încetat să plîngă ; unul îi plînge pe oameni, celălalt vă plînge pe voi, roboţi.

RADIUS : Încearcă ! Caută formula vieţii !

ALQUIST : N-am ce să caut, roboţi. Din formule nu iese viaţă.

DAMON : Ia-ţi roboţi vii ! Studiază cum sînt alcătuiţi.

ALQUIST : Roboţi vii ? Cum, să-i ucid ? Eu, care nu... Taci, robotule ! Află că sînt prea bătrîn ! Vezi, vezi, cum îmi tremură degetele ? N-aş putea să ţin în mînă nici un scalpel. Vezi cum îmi *lăcrimează* ochii ? Nu mi-aş vedea nici mîinile. Nu, nu, nu pot !

AL PATRULEA ROBOT : *Viaţa se va duce de rîpă.*

ALQUIST : Dar isprăveşte o dată *cu nebunia asta ! Mai curînd* ne vor da viaţă oamenii de pe lumea cealaltă ; poate îşi vor întinde spre noi braţele pline de viaţă. Ah ! Era în ei atîta dor de viaţă ! Poate că vor reveni ; *sînt atît de aproape de noi* ; poate că sînt în juru-ne ; poate că-şi fac drum prin noi, ca prin *nişte galerii subterane. Ah, de* cîte ori nu aud glasuri care mi-au fost dragi !

DAMON : *Ia roboţi vii !*

ALQUIST : Robotule, te rog nu mai stărui ! Vezi bine că nu mai ştiu ce fac.

DAMON : Roboţi vii !

ALQUIST : Ei bine, vrei asta ? Treci în sala de disecţie ! Hai, hai, mai repede ! Cum ? Dai înapoi ? Ţi-e teamă, aşadar, de moarte ?

DAMON : Eu ? De ce tocmai eu ?

ALQUIST : Aşadar, nu vrei ?

DAMON : Hai ! **(Se duc la dreapta.)**

ALQUIST **(către ceilalţi)** : Dezbrăcaţi-l ! Întindeţi-l pe masă ! Mai repede ! Şi ţineţi-l bine ! **(Toţi, dreapta. Alquist se spală pe mîini şi plînge)** : Doamne, dă-mi putere ! Dă-mi putere ! Doamne, numai să nu fie în *zadar ! (Îmbracă un halat alb.)*

VOCI DIN DREAPTA : Gata !

ALQUIST : Îndată, îndată ! O, Doamne... **(Ia cîteva sticluţe cu reactivi de pe masă.)** Pe care ? **(Ciocneşte sticluţele.)** Pe care dintre voi s-o încerc ?

VOCI DIN DREAPTA : Putem începe !

ALQUIST : Da, da, să începem sau să isprăvim ! Doamne, dă-mi putere ! **(Iese pe dreapta, lăsînd uşa deschisă. Pauză.)**

VOCEA LUI ALQUIST : Ţineţi-l bine !

VOCEA LUI DAMON : Taie ! **(Pauză.)**

VOCEA LUI ALQUIST : Vezi cuţitul ăsta ? Tot mai vrei să tai ? Nu vrei, aşa e ?

VOCEA LUI DAMON : Începe ! **(Pauză.)** Aaa !...

VOCEA LUI ALQUIST : Ţineţi-l bine ! Ţineţi-l !

VOCEA LUI DAMON : Aaa !...

VOCEA LUI ALQUIST : Nu pot !

ŢIPĂTUL LUI DAMON : Taie ! Taie repede !...

(Robotul Primus şi robotina Helena intră repede pe uşa din mijloc.)

HELENA : *Primus, Primus, ce e asta ?* Cine strigă ?

PRIMUS **(privind în sala de disecţie)** : *Domnul îl taie pe Damon.* Vino repede să vezi, Helena !

HELENA : Nu, nu, nu ! **(Îşi acoperă ochii.)** *E îngrozitor !*

ŢIPĂTUL LUI DAMON : Taie !

HELENA : Primus, Primus, hai *de-aici ! Nu pot să aud ! Oh !* Primus, mi-e rău !

PRIMUS **(venind spre ea)** : Eşti *albă !...*

HELENA : Simt că mă prăbuşesc. De ce e înăuntru, acolo, atîta linişte ?

ŢIPĂTUL LUI DAMON : Aaah ! Oooh !...

(Alquist năvăleşte din dreapta, aruncînd halatul plin de sînge.)

ALQUIST : Nu pot ! Nu pot ! Dumnezeule, ce grozăvie !...

RADIUS **(în uşa sălii de disecţie)** : Taie, domnule ! Tot mai trăieşte.

ŢIPĂTUL LUI DAMON : Taie ! Taie !

ALQUIST : Luați-l repede de-aici ! Nu vreau să mai aud !

RADIUS : Roboții suportă mai mult ca tine.

ALQUIST : Cine e aici ? Ieși afară ! Ieși ! Vreau să rămîn singur. Cum te cheamă ?

PRIMUS : Robotul Primus.

ALQUIST : Primus, nu lăsa pe nimeni înăuntru ! Vreau să dorm, auzi tu ? Fată, du-te și curăță sala de disecție ! Ce e asta ? **(Își privește miinile.)** Apă, repede ! Apa cea mai curată ! **(Helena iese grăbită.)** O, sînge ! Cum ați putut voi, mîini... mîini cărora vă plăcea munca cinstită, cum ați putut voi face asta ? Miinile mele ! Miinile mele ! O, Doamne, cine mai este aici ?

PRIMUS : Robotul Primus !

ALQUIST : Ia halatul de-aici ! Nu vreau să-l văd ! **(Primus ia halatul și-l duce afară.)** Gheare însîngerate, de mi-ați dispărea de pe trup ! Mîini, ați ucis... **(Din dreapta năvălește Damon, învelit într-un cearșaf înroșit. Alquist dă înapoi) :** Ce cauți aici ? Ce cauți aici ?

DAMON : Trăiesc !... E mai bine, e mai bine să trăiești !
(Al doilea și al treilea robot dau năvală.)

ALQUIST : Luați-l de-aici ! Luați-l de-aici ! Luați-l repede !

DAMON **(e dus spre dreapta) :** Vreau să trăiesc, vreau să trăiesc ! E mai bine...
(Helena aduce o carafă cu apă.)

ALQUIST : A trăi... Ce cauți aici, fată ? Ah, tu ești ! Toarnă-mi apă, toarnă-mi ! **(Se spală pe mîini.)** Apă curată, apă limpede și răcoroasă ! Rece izvoraș, cît e de bine ! A ! Miinile, miinile mele ! Îmi veți fi odioase pînă la moarte ! Toarnă mai mult ! Mai multă apă ! Cît de multă apă ! Cum te cheamă ?

HELENA : Robotina Helena.

ALQUIST : Helena ? De ce Helena? Cine ți-a dat numele acesta ?

HELENA : Doamna Domin.

ALQUIST : Ia să te văd ! Helena ? Helena te numești ? N-am să te pot chema așa. Hai, du cana asta de-aici ! **(Helena iese cu cana.)** Zadarnic ! Zadarnic ! Nimic, n-ai aflat nimic ! Oare să dibui de-a pururi, învățăcel lipsit de harul naturii ? Doamne, Doamne, cum îi tremura trupul ! **(Deschide fereastra.)** Se-ntunecă ! A mai trecut încă o zi și n-ai avansat cu nimic ! Destul. Nici un pas mai departe ! Nu cerceta ! Totul e zadarnic, zadarnic, zadarnic ! De ce se mai luminează ? O, o, o, la ce bună ziua în cimitirul vieții ? Oprește-te, soare, nu mai răsări !... A ! Ce liniște, ce liniște ! De ce-ați tăcut voi, glasuri iubite ? Dacă aș putea, cel puțin dacă aș putea dormi !... **(Stinge luminile, se întinde pe sofa și trage mantaua pe el.)** Cum îi tremura trupul ! O, o, o, sfîrșitul vieții !... **(Pauză. Din dreapta se strecoară Helena.)**

HELENA : Primus, vino-ncoa, te rog !

PRIMUS **(intră) :** Ei, ce e ?

HELENA : Ia te uită ce de tuburi ! Ce-o fi făcînd cu ele ?

PRIMUS : Experiențe. Nu pune mîna !

HELENA **(se uită în microscop) :** Ia te uită înăuntru, să vezi !...

PRIMUS : Microscopul. Ia !...

HELENA : Nu mă atinge ! **(Sparge o eprubetă.)** Ah ! S-a vărsat !...

PRIMUS : Ce-ai făcut ?

HELENA : Las'că șterg.

PRIMUS : I-ai stricat experiența.

HELENA : Ce are a face ? Și pe urmă tu ești de vină. Nu trebuia să te apropii !

PRIMUS : Nu trebuia să mă chemi.

HELENA : Nu trebuia să vii cînd te-am chemat. Ia te uită, Primus, ce-a scris colea !

PRIMUS : Nu e voie să te uiți, Helena. E secret.

HELENA : Ce secret ?

PRIMUS : Secretul vieții.

HELENA : Foarte interesant. Numai cifre ! Astea ce sînt ?

PRIMUS : Formule.

HELENA : Nu pricep. **(Se duce la fereastră.)** Ia te uită, Primus !

PRIMUS : Ce ?

HELENA : Răsare soarele !

PRIMUS : Așteaptă... **(Se uită la o carte.)** Helena, ăsta e lucrul cel mai măreț din lume !

HELENA : Dar vino odată !

PRIMUS : Îndată ! Îndată !

HELENA : Primus, mai lasă-ncolo secretul ăla al vieții ! Ce te privește pe tine ? Vino să vezi, repede !

PRIMUS **(se apropie de fereastră) :** Ei, ce e ?

HELENA : Auzi ? Ciripesc păsărelele. Ah ! Primus, aş vrea să fiu o pasăre.

PRIMUS : De ce ?

HELENA : Nu ştiu, Primus. Nu ştiu ce am, ceva neobişnuit, mi-am pierdut capul. Trupul, inima mă dor, totul mă doare !... Şi ce mi s-a întîmplat, ah ! Asta nu-ţi spun ! Primus, cred că trebuie să mor curînd !

PRIMUS : Spune, Helena, nu simţi uneori că ar fi parcă mai bine să mori ? Ştiu eu, poate că... dormim numai. Ieri, în vis, iar am vorbit cu tine.

HELENA : În vis ?

PRIMUS : În vis. Vorbeam parcă într-o limbă străină, într-o limbă nouă, din care nu mai ţin minte nici un cuvînt.

HELENA : Despre ce vorbeam ?

PRIMUS : Ştiu eu ? Nici eu nu pricepeam şi totuşi ştiu că niciodată n-am spus ceva mai frumos. Cum a fost şi unde nu ştiu. Cînd te atingeam simţeam că mor. Pînă şi locul era altfel decît se poate vedea oriunde pe pămînt.

HELENA : Am descoperit un locşor, Primus, merită să-l vezi. A fost locuit de oameni, dar au crescut bălăriii şi nu se mai duce nimeni acolo. Nimeni, afară de mine.

PRIMUS : Ce e acolo ?

HELENA : Nimic deosebit, o căsuţă şi o grădină. Şi doi cîini. Dacă ai vedea cum îmi ling mîinile, şi puii lor, ah ! Primus, cred că nu există ceva mai minunat ! Îi iei aşa, în poală, îi legeni şi atunci nu te mai gîndeşti la nimic şi nimic nu te mai preocupă pînă apune soarele ; cînd te ridici ţi se pare că ai făcut de mii de ori mai mult decît dacă ai fi lucrat. Nu, hotărît lucru, nu sînt bună de nimic ; cu toţii susţin că nu mă pricep la nici o treabă. Nu ştiu cum sînt.

PRIMUS : Eşti frumoasă.

HELENA : Eu ? Fugi de-aici ! Primus, ce tot vorbeşti ?

PRIMUS : Crede-mă, Helena, sînt mai puternic decît toţi roboţii !

HELENA **(în faţa oglinzii)** : Să fiu cu-adevărat frumoasă ? Ah ! Părul ăsta, de l-aş putea împodobi ! În grădina aceea îmi puneam totdeauna flori în păr, dar acolo nu e nici o oglindă, nu e nimeni... **(Se apleacă spre oglindă.)** Tu să fii frumoasă ? E frumos părul care e greu ? Sînt frumoşi ochii pe care-i închizi mereu ? Sînt frumoase buzele pe care le muşti ca să te doară ? Să fii frumoasă : ce înseamnă asta ? Şi pentru ce ? **(Îl zăreşte pe Primus în oglindă.)** Primus, tu eşti ? Vino încoa' să ne privim alături, împreună ! Vezi, capul tău e altfel decît al meu, umerii altfel, altă gură. Ah ! Primus, de ce te fereşti de mine ? De ce toată ziua trebuie să alerg după tine? Şi mai spui că sînt frumoasă...

PRIMUS : Tu fugi de mine, Helena...

HELENA : Cum eşti pieptănat ? Să văd ! **(Îşi trece amîndouă mîinile prin părul lui Primus.)** Sst, Primus, niciodată n-am simţit ceva asemănător ! Stai, trebuie să te fac frumos ? ! **(Ia un pieptene de pe lavoar şi piaptănă părul lui Primus spre frunte.)**

PRIMUS : Nu ţi se întîmplă, uneori, Helena, să-ţi bată inima ? Acum, acum trebuie să se întîmple ceva...

HELENA **(începe să rîdă)** : Priveşte-te !...

ALQUIST **(se ridică)** : Cum ? Ce ?... Rîsete de oameni ?... Cine s-a întors ?...

HELENA **(lăsînd pieptenele să cadă)** : Ce-o să se întîmple cu noi, Primus ?

ALQUIST **(năvălind asupră-le, clătinîndu-se)** : Oamenii ? Voi... voi... sînteţi oameni ? **(Helena scoate un ţipăt şi se întoarce.)** Sînteţi logodiţi ? Oameni ! De unde aţi venit ? **(Îl pipăie pe Primus.)** Cine eşti tu ?

PRIMUS : Robotul Primus.

ALQUIST : Cum ? Ia să te văd, fată ! Cine eşti tu ?

PRIMUS : Robotina Helena.

ALQUIST : Robotină ? Întoarce-te ! Cum, ţi-e ruşine ? **(Apucă braţul Helenei.)** Vreau să te văd, robotină !

PRIMUS : Las-o, domnule !

ALQUIST : Cum, o aperi ? Du-te, fată ! **(Helena iese în grabă.)**

PRIMUS : Nu ştiam, domnule, că dormi aici.

ALQUIST : Cînd a fost făcută ?

PRIMUS : Acum doi ani.

ALQUIST : De dr. Gall ?

PRIMUS : Da, ca şi pe mine.

ALQUIST : Ei bine, iubite Primus, am... am încercat să fac roboţi, ca şi dr. Gall. Viitorul depinde de izbînda mea, pricepi ?

PRIMUS : Da.

ALQUIST : Prin urmare, du fata în sala de disecţie ! Vreau s-o disec.

PRIMUS : Pe Helena ?

ALQUIST : Firește. N-ai auzit ? Du-te și pregătește totul ! Se aude ? Să-i mai chem și pe alții să îi ajute ?

PRIMUS **(punînd mîna pe un pisălog de pe masă)** : Dacă faci un pas, îți sparg capul !

ALQUIST : Hai, sparge-mi-l ! Sparge-mi-l ! Ce se vor face apoi roboții ?

PRIMUS **(cade în genunchi)** : Domnule, ia-mă pe mine !... Sînt făcut ca și ea, din același material, în aceeași zi. Ia-mi mie viața, domnule ! **(Își descoperă pieptul.)** Taie aici, aici !

ALQUIST : Tu du-te, pe Helena vreau s-o tai. Și cît mai curînd, auzi ?

PRIMUS : Ia-mă pe mine în locul ei. Despică pieptul ăsta ! Nu voi scoate un țipăt, nu voi scoate un oftat ! Ia-mi mie viața, de cîte ori vrei...

ALQUIST : Ușurel, ușurel ! De ce atîta generozitate ? Tu nu vrei să trăiești ?

PRIMUS : Fără ea, nu. Nu pot fără ea, domnule. Să n-o ucizi pe Helena ! Nu ți-e totuna dacă iei viața mea ?

ALQUIST **(atingîndu-i ușor capul)** : Hm, nu știu... Ascultă aici, tinere, gîndește-te bine ! E greu să mori. Și e mult mai bine să trăiești.

PRIMUS **(ridicîndu-se)** : Nu-ți fie teamă, domnule, taie fără milă ! Sînt mai tare decît ea.

ALQUIST **(sună)** : Ah, Primus, e mult, e foarte mult de cînd am fost și eu tînăr ! Nu-ți fie teamă ! Helenei nu i se va întîmpla nimic.

PRIMUS **(descheindu-și haina)** : Mă duc, domnule.

ALQUIST : Așteaptă. **(Intră Helena.)** Apropie-te, fată, să te văd ! Așadar, tu ești Helena? **(O mîngîie pe păr.)** Nu-ți fie teamă, nu da înapoi ! Îți aduci aminte de doamna Domin ? Ah, Helena, părul acesta !... Nu, nu, nu vrei să mă privești. Așadar, fetițo, e gata sala de disecție ?

HELENA : Da, domnule.

ALQUIST : Ai să-mi ajuți, nu-i așa, să-l tai pe Primus ?

HELENA **(îngrozită, acoperindu-și fața)** : Pe Primus ?

ALQUIST : Da. Ei, și ? A, fetița știe să și plîngă ? Spune-mi, ce-ți pasă de Primus ăsta, la urma urmei ?

PRIMUS : N-o chinuiți, domnule !

ALQUIST **(încet)** : Calm, Primus, fii calm ! Pentru ce lacrimile acestea ? Doamne, parcă-i cine știe ce mare lucru. N-o să mai fie Primus ? Peste o săptămînă, ai să-l uiți. Du-te și fii bucuroasă că rămîi în viață !

HELENA **(șoptind)** : Mă duc eu.

ALQUIST : Unde ?

HELENA : Să mă disecі.

ALQUIST : Pe tine ? Tu ești frumoasă, Helena. Ar fi păcat !

HELENA : Mă duc eu. **(Primus îi aține calea.)** Lasă-mă, Primus. Lasă-mă să intru.

PRIMUS : N-ai să intri, Helena ! Pleacă, te rog ! N-ai ce căuta aici !

HELENA : Mă arunc pe fereastră, Primus. Dacă intri tu, mă arunc pe fereastră !

PRIMUS **(ținînd-o)** : Nu te las ! **(Către Alquist.)** Pe nici unul dintre noi nu-l vei tăia, moșule !

ALQUIST : De ce ?

PRIMUS : Noi... noi... aparținem unul altuia.

ALQUIST : Fie ! **(Deschide ușa din mijloc.)** Tăcere ! Duceți-vă !

PRIMUS : Unde ?

ALQUIST **(șoptind)** : Unde vreți. Helena, ia-l ! **(Îi împinge afară.)** Du-te, Adam ! Du-te, Eva ! Îi vei fi femeie ! Fii bărbatul ei, Primus ! **(Închide ușa în urma lor. Singur.)** Zi binecuvîntată ! ! ! **(Se duce în vîrful picioarelor la masă și varsă conținutul retortelor pe jos.)** ...Rossum, Fabry, Gall, mari iscoditori, ce-ați descoperit ? Ce-ați descoperit mai măreț decît fata, decît bălatul, decît prima pereche care a descoperit iubirea, plînsul, zîmbetul, zîmbetul iubirii, iubirea bărbatului și a femeii ? O, Natură, Natură, viața nu va pieri ! Prieteni, Helena, viața nu va pieri ! Se va naște iarăși din iubire, va începe goală și mică, va prinde rădăcini în pustiu și nu-i va păsa de ceea ce am făcut și clădit, de orașe, de fabrici, de arta noastră, de ideile noastre, dar nu va pieri ! Numai noi am pierit. Case și mașini se vor prăbuși, sisteme mondiale se vor nărui, iar numele celor mari se vor scutura ca frunza. Numai tu, iubire, înflorești sus, pe ruinele cetăților, și încredințezi vîntului semințele vieții. Și acum, Doamne, sloboade în pace pe robul tău, căci ochii mei văzură... văzură... mîntuirea prin iubire. Viața nu va pieri ! **(Se ridică.)** Nu va pieri ! **(Întinde brațele.)** Nu va pieri !

(C O R T I N A)

În românește de FELIX ADERCA

Ecuația personală*

— Ideea pare neobişnuită, dar e perfect logică, îşi începu expunerea sa tînărul cibernetician X. Doresc ca, aplicînd legile teoriei cuantelor, să determin toate formulele posibile de viaţă. De 2 500 de ani — mai exact de la Aristotel, omenirea încearcă să clarifice diferitele rase, specii, încrengături, regnuri... Mai de mult, un entuziast specialist de la Centrul de calcul al Universității din București a dat o metodă de clasificare a unei mulţimi în raport cu o mulţime de proprietăţi. Dar ceea ce am realizat eu este cu totul altceva.

Permiteţi-mi să fiu mai explicit. Viaţa, aşa cum o cunoaştem noi, este, în fond, bazată pe biochimie, mai exact pe chimia carbonului. Efortul multor generaţii de naturalişti, biochimişti şi ciberneticieni a permis să se înţeleagă cîteva fapte esenţiale în legătură cu fenomenul vieţii. În formele sale superioare, sîntem în prezenţa unor formaţiuni care prezintă cîteva proprietăţi esenţiale: reflectare, reproducere, mişcare.

Genetica arată, pe de altă parte, că reproducerea, adică ereditatea, se bazează pe proprietăţi ale materiei, astăzi cunoscute. Au fost stabilite formulele acestor raporturi materiale ale caracterelor ereditare, ale informaţiei genetice. Dar era ceva destul de vag: aveam doar formula chimică a fiecărui raport în parte. Colectivul pe care îl conduc, ajutat de calculatoarele CIBAC (de la Institutul de cibernetică din Bucureşti), aplicînd sistemul de multiprogramare Wiener, a reuşit să depăşească acest stadiu, dînd algoritmul cu care se poate calcula formula fiecărei specii de vieţuitoare posibile. Organigrama este destul de complexă, după cum se poate observa.

În sală, lumina se stinge, şi pe ecran se proiectează filmul care arată cum, plecînd de la datele iniţiale ale problemei, se ajunge la formula finală (formula este foarte complicată). Cîţiva dintre participanţi par neinteresaţi de organigramă: sînt cei care se interesează în primul rînd de aplicaţii.

— În continuare, vă voi arăta calea adoptată pentru rezolvarea unor probleme concrete. Scrierea efectivă a programului s-a făcut utilizînd limba informaţională Superalgol-70, adoptată la maşinile cu autoinstruire. De altminteri trebuie să precizez că, în această muncă uriaşă, am avut un sprijin extrem de eficace din partea maşinilor cibernetice create pentru alegerea celui mai bun program. Deşi calculatoarele la care se lucrează cu laser şi parametroni optici efectuează un milion de miliarde de operaţii pe secundă, calculele efective sînt foarte lungi — fiecare caz în parte ocupînd calculatoarele timp de cîteva săptămîni.

Sperăm că prin punerea la punct definitivă a calculatoarelor cu laser, care lucrează în ultravioletul îndepărtat, să mărim nu-

* Fragment din stereograma şedinţei din 20 februarie 197..., a Congresului internaţional de cibernetică.

mărul de operaţii efectuate pe secundă de cel puţin zece mii de ori, ceea ce va reduce durata fiecărui calcul la circa un minut şi jumătate.

Dar să nu ne lăsăm înşelaţi de aparenţe. Pentru a calcula zece milioane de specii, vom avea nevoie de cincisprezece milioane de minute numai pentru calculul efectiv ; avem aşadar nevoie de zece mii de zile, adică de 30 de ani.

Aceasta arată clar posibilităţile, dar şi limitele ciberneticii actuale : teoria dă metodele efective de calcul al unor sisteme complexe, dar constructorii de calculatoare dau maşini mult prea lente: avem nevoie de maşini care să efectueze cel puţin cîteva sute de miliarde de miliarde de operaţii pe secundă !

Dar să revenim la punctul de plecare. Nu putem stabili astăzi formula personală totală a unui individ posibil. Dar analizînd viaţa sub formele ei actuale, am reuşit ca, reluînd ideile savantului Daniel Danielopolu, să considerăm boala, maladia drept o dereglare a sistemelor homeostatice din organism. Tot cu calculatoarele CIBAC am determinat principalele sisteme ale ierarhiei organismului uman şi am scris ecuaţiile lor de reglare automată atît în domeniul timpului, cît şi în domeniul frecvenţei, ceea ce reprezintă un uriaş pas înainte : astăzi, avem metoda ştiinţifică de rezolvare a problemei terapicii. Cunoscînd valorile parametrilor personali, bazaţi pe leglie farmacodinamicii — adică pe modul specific în care reacţionează diversele organisme la diferite substanţe —, reuşim să conducem optim procesul de însănătoşire.

În clinica noastră experimentală, bolnavului i se determină mai întîi exact ecuaţia personală redusă. Ea se modelează apoi pe un simulator şi stabilim tratamentul adecvat, prin încercări, ajutaţi de strategii automaţi. Desigur că în situaţiile banale aplicăm metodele de rutină. Dar există şi cazuri complicate. În asemenea maladii, fiecare bolnav este pus sub directa supraveghere a unui robot care îi dirijează însănătoşirea, adică, ţinînd seama de ecuaţia personală a bolnavului, de limitările sale specifice, îi optimizează regimul tranzitoriu, ce-l readuce din starea de boală în cea de sănătate.

Revenind însă la problema vitezei, este absolut necesar să avem mijloace rapide de calcul. Fără ele sîntem în situaţia silvicultorului ce nu putea vedea cum va evolua pădurea plantată sub forma unor ghinde, procesul de creştere al pădurii fiind extrem de lent în comparaţie cu ritmul gîndirii omeneşti. Gîndiţi-vă ce ar însemna să avem maşini suficient de rapide ! Am putea depăşi stadiul actual al dibuielilor, în care proiectăm doar specii vegetale cu proprietăţi dinainte date. Am putea ajunge să determinăm chiar şi detaliile fiecărui animal, considerat individual. Putînd crea specii de animale care să dea carne multă şi care să se dezvolte incomparabil mai repede decît speciile actuale, am deschide căi noi zootehniei, economiei în genere.

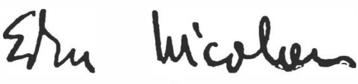
Mă opresc aici, arătînd că proiectul meu rămîne o sarcină a generaţiilor viitoare, deoarece pînă în prezent nu dispunem de o

metodă care să asigure trecerea de la posibil la actual în toate domeniile ciberneticii. În ceea ce priveşte omul, programul nu se poate aplica, conexiunile fiind atît de numeroase, încît nu pot fi manevrate de nici un calculator existent. În afară de aceasta, rolul educaţiei sociale a fiinţei umane este atît de mare încît nu poate fi neglijat. Aici nu ne rămîne decît ca prin perfecţionarea metodelor tradiţionale să educăm generaţiile viitoare prin metode cibernetice de eficacitate maximă, pentru a asigura colectivităţii umane fiinţele superioare, corespunzătoare societăţii socialiste în care trăim.

Închei scurta mea intervenţie cu următoarea observaţie : realizarea programului realizat de noi poate părea complicat, prea lung şi poate nu destul de interesant. Dar sînt sigur că în mai puţin de o generaţie el va fi tradus în viaţă, practica va dovedi uriaşa lui importanţă.

Aplauze furtunoase arată acordul participanţilor cu comunicarea tînărului cibernetician român.

Pentru conformitate **EDMOND NICOLAU**

ADRIAN ROGOZ

Laboratorul mitului

Socotesc că definiția curentă acordată mitului (de concentrat fabulos al credințelor străvechi despre lume), deși corectă, este prea vagă. Tocmai imprecizia definiției ne poate face în unele cazuri să înțelegem greșit funcția acestei forme de exprimare a unei viziuni despre univers. După opinia mea, mai științific ar fi să dăm mitului rolul de model al realității („model" în sensul pe care îl are acest termen în fizică și în matematici). O asemenea definiție prezintă o serie de avantaje: acordă gîndirii primitive și antice o intenție de sondare a necunoscutului și de cunoaștere a realității; dezvăluie modul de elaborare a mitului, cel mai adesea prin analogie cu fenomene familiare; subliniază puntea dintre ipoteza fabuloasă și practică; termenul model e precis cu privire la funcția mitului, dar foarte general în ceea ce privește conținutul său, care de cele mai multe ori (dar nu totdeauna) a exprimat naiv realitatea.

Din definiția propusă de noi, mitul ar fi, așadar, rodul unei metode inductive de înțelegere a realității. Omul asistă la un fenomen straniu și, pentru a și-l explica, plăsmuiește un model, pe care practica îl va supune de îndată încercărilor ei. Marile ipoteze științifice se înrudesc cu miturile prin jocul formal (dar nu gratuit) al gîndirii, prin efortul de a face un salt în necunoscut. Firește că există și deosebiri esențiale: savantul modern știe, în comparație cu omul primitiv, să-și verifice mult mai bine presupunerile și astfel a dobîndit o infinit mai mare putere asupra naturii.

Funcția de model acordată mitului implică pe lîngă ideea unei ipoteze de lucru (ca instrument de cunoaștere) și un deziderat, o tendință aplicativă. Aceste două elemente sînt adesea încorporate într-o acțiune literară simbolică. Astfel, mitul lui Icar, cel care lipindu-și aripi de ceară s-a avîntat în spațiu, întrunește o străveche observație (unele corpuri mai grele decît aerul — păsările — se pot deplasa prin văzduh) cu dorința de a-l vedea și pe om zbu-

rind cu propriile-i puteri. Atît mitul lui Icar, cît și acela al covorului fermecat au fost înfăptuite prin crearea aviației, iar tehnica reactivă chiar le-a întrecut, deschizînd posibilitatea zborului în Cosmos. Mitul pietrei filozofale (concretizat în sumedenia povestirilor cu alchimiști) avea și el la baza lui o vagă intuiție justă (atomismul) și visul foarte „practic" de a preschimba în aur un metal obișnuit. Prin transmutarea elementelor, știința a reușit să întreacă și acest vis. Deși nu dobîndim pe această cale aur, obținem produse cu mult mai prețioase pentru cunoaștere și economie: transuranienele, aceste elemente inexistente pe Pămînt, și fantasticele energii atomice.

★

In evoluția frumosului există întoarceri la moduri străvechi, dar la nivele mereu mai înalte, care prilejuiesc artiștilor, din cînd în cînd, posibilitatea unor regenerări. Celor din era atomică, a comunismului, a zborurilor spațiale le-a fost, pesemne, dată optica genuină a plăsmuitorilor de mitologie. Mai mult decît în alte perioade, societatea actuală e autoarea unor fapte legendare ce vor însoți umanitatea în marșul ei spre progres. O dovedește și viziunea unor artiști ca: Van Gogh și Brâncuși, Joyce și Maiakovski, Corbusier și Hindemidt, viziunea lor virginală, uluitoare, de geneză.

Ca un reflex al marilor izbînzi științifice și tehnice, miturile moderne trebuie să aibă o coloratură științifică. Au intuit-o încă din secolul trecut Edgar Allan Poe și Jules Verne, promotorii literaturii de anticipație. Aceasta nu înseamnă, firește, că povestirea trebuie să se preschimbe în manual (chiar dacă, de pildă, creatorul submarinului susține că ideea i-a dat-o un roman al lui Jules Verne). Dimpotrivă, ceea ce se cere miturilor moderne este îndrăzneala fanteziei.

Una dintre majorele virtuți ale științei, devenită în vremea noastră o forță nemijlocită de producție, este că ajută omului să scruteze viitorul. Tocmai previziunea (și, de bună seamă, verificarea ei) constituie piatra de încercare o oricărei noi teorii. Previziune nu înseamnă însă numai deducerea unui fenomen nou dintr-altul cunoscut, ci mai ales crearea unui model care adesea vine în flagrantă contradicție cu viziunea pînă atunci acceptată. Apariția mecanicii cuantice a reprezentat o ruptură hotărîtoare de tabloul mecanicist al lumii. Faptul că electronul este și corpuscul și undă a fost o strălucită confirmare a filozofiei dialectice, dar a șocat intuitivitatea obișnuită. Ca instrument al noului în știință, așa-zisul bun-simț e întrecut de fantezie. Există, cu toate acestea, o „foame" de fantezie. Cea mai elocventă dovadă, obiecțiile făcute de Bohr și de Blohințev ultimelor teorii unitare ale cîmpului, care ar trebui să ne dea „ecuația universului". După opinia acestor doi

iluştri savanţi, teoriile de pînă acum nu sînt destul de nebuneşti. Termenul este al lor. Cu alte cuvinte, teoriile actuale sînt încă debitoare viziunii vechi, n-au suficientă fantezie. E limpede, aşadar, că acelora ce scriu literatură de anticipaţie li se cere o fantezie şi mai într-aripată, aş spune : exponenţială.

★

Care sînt limitele fanteziei ? Această problemă bîntuie sufletele tuturor autorilor ştiinţifico-fantastici. Merită să medităm la caracterizarea pe care Jules Verne i-o făcea lui H.G. Wells : Povestirile lui nu au... o adevărată bază ştiinţifică... eu folosesc fizica, iar el o inventează. Problema e pusă aici cu atîta pregnanţă, încît mi se pare ciudat că marele nostru înaintaş n-a sesizat şi soluţia ei. Sau poate că termenul „inventează“ e luat într-o accepţie ironică...

Orice autor de anticipaţie trebuie să inventeze fizica, iată răspunsul. Altminteri bate paşii pe loc şi se ocupă de lucruri pe care inginerii şi savanţii le săvîrşesc în practică mai bine decît el. Depinde totuşi cît de mult poate fi inventată fizica. Michel Butor condiţiona acest lucru de „plauzibilitatea“ povestirii. Tocmai această plauzibilitate, care este „direct proporţională cu elementele ştiinţifice solide introduse de autor“, ar deosebi fantasticul ştiinţific de celelalte genuri ale fantasticului. Mă întreb dacă restricţia lui Butor ne ajută să înaintăm. Expresia „elemente ştiinţifice solide“ este ambiguă şi parcă ne-ar invita să ancorăm doar în porturile binecunoscute. Cum rămîne atunci cu ideile „nebuneşti“ ? Dintr-o trăsătură, Butor a surghiunit din împărăţia anticipaţiei romanul lui Wells, „Maşina timpului“, şi toate lucrările care se referă la viteze supraluminare, toate cărţile care descriu viaţa de pe Marte şi de pe Venus. Chiar dacă ar fi corect ce susţine, Butor ar sărăci cu definiţia lui literatura de opere valoroase, pline de farmec şi de idei. Da, idei ! „Cavoritul“ lui Wells (din „Primii oameni în Lună“) părea o invenţie neplauzibilă, absurdă. Astăzi sîntem pe cale de a descoperi gravitronii, iar mîine cavoritul, această imaginară substanţă antigravifică, va fi o genială intuiţie nu mai naivă decît atomii lui Democrit.

★

Ca orice limite din domeniul cunoaşterii, limitele literaturii de anticipaţie sînt infinite. Important este ca ideea ştiinţifico-fantastică, oricît de „nebunească“ ar părea, să fie concepută de un om care iubeşte ştiinţa, o cunoaşte cît de cît, i-a studiat dialectica dezvoltării şi doreşte să exprime drumul ei ascendent spre umanizarea Cosmosului.

Reprezentînd un spaţiu vast al literaturii, genul ştiinţifico-fantastic se învecinează cu numeroase alte varietăţi literare. În sinteza oferită cititorilor colecţiei au fost alese, de aceea, şi o serie de povestiri situate la hotarul fantasticului ştiinţific cu alte domenii.

Iată numai cîteva dintre posibilitățile care ne stau la dispoziție. Poeziile lui Tudor Arghezi, Victor Eftimiu, Cicerone Theodorescu și ale altora vădesc un bogat filon încă insuficient exploatat al liricii noastre. Povestirea lui Vladimir Colin, ca și reconstituirea lui Valentin L. Hossu aduc genului resursele poemului în proză, după cum fragmentele scrise de Karel Čapek și de Horia Lovinescu dovedesc că temele anticipative pot fi admirabil transpuse în piese de teatru. Povestirea lui Julio Cortazar abordează poetic o problemă psihologică, în vreme ce Oscar Lemnaru adoptă calea parabolei filozofice. Sergiu Fărcășan s-a străduit să-și concentreze ideile pînă la dimensiunile unor anecdote. Povestirea lui Eduard Jurist se află la granița fantasticului științific cu genul polițist. Dino Buzzati merge pe drumul „inventării fizicii", cale pe care Max Solomon o parcurge „nebunește" și „plauzibil" totodată. Fragmentul scris de I. C. Vissarion ne face cunoștință cu un basm științific, în vreme ce Stanislav Lem, Romulus Bărbulescu și George Anania ne dau în povestirile lor ceva din gustul basmelor de mîine.

E interesant de amintit că, pe grecește, prometheus *înseamnă „prevestitor". De la acest dar al devinației pe care-l avea și-a luat numele Prometeu, celebrul erou mitic, socotit de Marx ca fiind „cel mai nobil și sfînt martir din calendarul filozofiei". El, cred că trebuie să fie ales ca patron al scriitorilor de anticipație. Luîndu-l drept exemplu, îndrăzneala noastră cea mai înväpăiată o vom aduce întotdeauna prinos Omului.*

O anticipaţie ştiinţifico-fantastică în filatelie

Poşta cehoslovacă a emis în anul 1961 o marcă în valoare de 2 koroane care constituia la data apariţiei sale o anticipaţie cu caracter ştiinţifico-fantastic, deoarece înfăţişează un om evoluînd liber în Cosmos.

După cum se ştie, un asemenea fapt a fost realizat abia în cursul anului 1965, cînd, la 18 martie, cosmonautul sovietic Aleksei Leonov şi-a părăsit cabina cosmonavei în care călătorea în jurul Pămîntului, rămînînd timp de 20 de minute în spaţiul sideral.

Desenul mărcii cehoslovace, pe care o reproducem alăturat, a anticipat, aşadar, cu patru ani însemnatul eveniment spaţial. Este prima anticipaţie ştiinţifică pe care o cunoaştem în filatelie.

SCRIITORI DE LITERATURĂ ŞTIINŢIFICO-FANTASTICĂ OMAGIAŢI ÎN FILATELIE

Administraţiile poştale ale statelor în care au activat oameni de ştiinţă sau scriitori în domeniul înfăptuirilor ştiinţifice ce păreau, la data apariţiei lucrărilor respective, de domeniul fanteziei au emis mărci poştale în cinstea acestora.

În Uniunea Sovietică a apărut, în anul 1957, cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la naşterea marelui savant K. E. Ţiolkovski (1857—1935), o marcă avînd portretul acestuia, primul teoretician rus al zborurilor cosmice şi care a enunţat cel dintîi ideea de a trimite în Cosmos corpuri cereşti artificiale. Cu prilejul lansării în Uniunea Sovietică a primului sputnik în cadrul prevederilor programului Anului Geofizic Internaţional (A.G.I.), 1957—1958, această marcă a fost supratipărită în negru, cu textul : „4. X. 1957. Data lansării primului sputnik", *într-un chenar liniar dreptunghiular. În anul 1958, poşta sovietică a emis încă o marcă, de 40 de kopeici, cu portretul lui K. E. Ţiolkovski, avînd ca fundal cerul, pe care se vede o rachetă în zbor.*

În Statele Unite ale Americii s-a emis o marcă avînd portretul lui Edgar Allan Poe (1809—1849), marele poet american, auto-

rul faimoaselor „Aventuri extraordinare ale lui Arthur Gordon Pym".

În principatul Monaco s-a emis în 1955 o serie de 12 mărci poştale în cinstea celebrului romancier ştiinţifico-fantastic francez Jules Verne (1828—1905), autor ingenios şi atrăgător, care a fost precursorul celor mai mari invenţii ale secolului nostru. Pe fiecare dintre aceste mărci, de format mare orizontal, se afla portretul lui Jules Verne în mijlocul unui desen înfăţişînd scene din principalele lui romane.

UMOR

ORIGINEA VANITĂŢII

— Iar pentru noul soi de ouă, şeful de trib m-a lăudat: bravo... şi la mai mare.

FĂRĂ CUVINTE

Caricaturi de PETRU GAVRILIU

CITITORII AU CUVÎNTUL

Dragă redacție,

Sînt elev în clasa a X-a şi sînt un cititor pasionat al Colecţiei, pe care am „moştenit-o" de la fratele meu, Mihai (care este acum student). Dar o dată cu pasiunea şi broşurile respective am moştenit şi cîteva numere lipsă! Am căutat să completez golurile (şi truda nu mi-a fost zadarnică), dar tot îmi mai lipsesc cîteva broşuri.

Cred că fasciculele ar putea să apară mai frecvent pentru a se micşora perioada de nerăbdare a cititorilor.

NEGREA VALENTIN
com. Colceag, raionul Mizil,
reg. Ploieşti

★

Se împlinesc în curînd zece ani de la apariţia primului număr al Colecţiei „Povestiri ştiinţifico-fantastice".

În tot acest timp Colecţia a avut o activitate prodigioasă, dînd la iveală lucrări remarcabile prin tematica nouă şi îndrăzneaţă adresîndu-se direct tineretului şi aspiraţiilor lui celor mai frumoase.

Sînt un cititor consecvent şi pasionat al Colecţiei; am citit toate lucrările publicate de dumneavoastră, astfel că am putut remarca deosebitul salt calitativ, literar, dar mai ales tematic al acestora.

Am credinţa că în acest fel numărul cititorilor Colecţiei va creşte neîncetat şi că înşişi scepticii se vor convinge că romanele şi povestirile ştiinţifico-fantastice reprezintă într-adevăr literatură.

Vă doresc şi în continuare mult succes.

Ing. GH. TĂRTĂCUŢĂ
Bucureşti

★

Vă felicit cu ocazia apariţiei celui de-al 250-lea număr al Colecţiei. Sînt însă nemulţumit de faptul că fasciculele apar cu întîrziere. Aş dori ca broşurile Colecţiei să apară mai des.

Colecţia mi-a devenit mai apropiată şi mai dragă atunci cînd la orele de fizică sau chimie mi-am dat seama cît de reale sînt multe dintre chestiunile dezbătute în povestirile publicate în Colecţie.

Aş vrea să aprofundez cît mai mult tainele ştiinţei şi de aceea mă pregătesc ca după examenul de absolvire (de luarea căruia sînt absolut sigur) să dau examen pentru a urma cursul mediu.

În numerele Colecţiei aş dori să citesc noi lucrări (dacă se poate, de 3—4 fascicule) despre zboruri în Cosmos şi despre întîlniri cu fiinţe necunoscute de pe diferite planete.

BURLACU V. VICTOR
Constanţa
regiunea Dobrogea

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"

CLUB COLECȚIA Povestiri ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

cpsf.info

2012

prelucrare
&
editor
Costin Teo Graur

i.m. Pompilu

Au scanat, corectat, prelucrat.

Ceea ce nu au fost în stare redacțiile Știință și tehnică
sau cei care au dat să continue CPSF, au reușit, cu multă dăruire,
muncă și cheltuială, acești entuziaști.

Lor trebuie să le mulțumim pentru că avem acum posibilitatea
să (re)citim legendara Colecție.

clandher
flash_gordon
evilgheorghe
krokodyliu
progressivefan3
car_deva
coollo
fractalus
panionios
nid68
un anonim (RK)
Gyuri
hunyade
dl. Dan Lăzărescu
Cilly Willy
fizikant
Doru Filip
connieG

(dacă este omis cineva, vă rog un email și reparăm greșeala)

Abonați-vă la revista „Știință și tehnică" — publicație lunară editată de C.C. al U.T.C. și Consiliul pentru răspîndirea cunoștințelor cultural-științifice. Abonamentele se primesc de către oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții pînă la data de 25 ale fiecărei luni, cu deservirea în luna următoare.

Revista se găsește de vînzare la toate chioșcurile pentru difuzarea presei și debitele O.C.L.

SEPTEMBRIE 1965

41 007